

د اسلام دويم خليفه،
جليل القدر صحابي،
عمر فاروق رضي الله عنه

مبارک سيرت

د خپرولو شميره: (۲)

Ketabton.com

ليکوال: حبل الله (المتين)

کال: ۱۳۹۸ لمريز

کتاب پڙندنه:

نوم: ————— د عمر فاروق (رضي الله عنه) سيرت.

ليکوال اور اټولوونکی: ————— حبل الله (المتين).

ژباړن: ————— خپله ليکوال.

ټايپ: ————— حبل الله (المتين)

ډيزاين او PDF: ————— N. RASOOLI

کال: ————— ۱۳۹۸ هجري لمريز

د خپرولو شمېره: ————— (۲)

فهرست

صفحه	عنوان:
(۱)	د عمر فاروق رضي الله عنه د سيرت (۱) برخه:
(۱)	پيژندنه
(۲)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲) برخه:
(۲)	د عمر رضي الله عنه اسلام راوړل:
(۵)	د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سيرت (۳) برخه:
(۶)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۴) برخه:
(۶)	د عمر رضي الله عنه هجرت:
(۷)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۵) برخه:
(۸)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۶) برخه:
(۱۰)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۷) برخه:
(۱۲)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۸) برخه او د هغه کرامات:
(۱۴)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۹) برخه:
(۱۴)	د الله جل جلاله ولي جوړيدلو لپاره شرطونه:
(۱۴)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۰) برخه:
(۱۴)	کرامت زړه سوی، او د خپل رعیت سره مینه:
(۱۶)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۱) برخه:
(۱۶)	د شپې د خپلو خلکو د احوال معلومول:
(۱۶)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۲) برخه:
(۱۶)	قسم په خدای زه د دین په کار کې د کوچو نه زیات نرم یم:
(۱۸)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۳) برخه:
(۱۸)	د عمر رضي الله زړه ولي له کوچو نرم او تر کاني کلک وو؟
(۱۹)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۴) برخه:
(۱۹)	پخوانیو اسماني کتابونو کې د عمر رضي الله عنه ذکر:
(۲۰)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۵) برخه:
(۲۲)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۶) برخه:
(۲۲)	د مسجد لپاره د مالک بې اجازې د چا ځمکه استعمالول:
(۲۳)	د عمر رضي الله عنه د سيرت او عدالت (۱۷) برخه:
(۲۵)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۸) برخه:
(۲۵)	د جاسوسی په تور د مسلمان د وژلو حکم او قتل خطا:
(۲۷)	د عمر رضي الله عنه د عدالت (۱۹) برخه:
(۲۹)	د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۰) برخه:

○○○ د عمر فاروق رضي الله مبارك سيرت ○○○

- (۲۹) د امير المؤمنين د مسلمانانو لپاره سينه مبارکه پراخه ساتل: —————
- (۳۱) د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۱) برخه: —————
- (۳۱) د اور سوزولو سزا چاته ورکولو سزا: —————
- (۳۳) د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۲) برخه: —————
- (۳۳) د ذميانو او غلامانو حکم څه دی، چې جرم وکړي؟ —————
- (۳۵) د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۳) برخه: —————
- (۳۶) د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۴) برخه: —————
- (۳۶) د ذميانو حقوق او جنگي بنديانو سره غدر: —————
- (۳۸) د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۵) برخه: —————
- (۳۸) د اولاد رسول ص سره نیکي کول: —————
- (۳۸) د ذمي د مال د خوړلو حکم: —————
- (۳۹) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۶) برخه: —————
- (۳۹) قربان له داسې تقوی نه شم: —————
- (۴۱) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۷) برخه: —————
- (۴۱) واک غوښتونکو ته زبردست زیری: —————
- (۴۳) د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۸) برخه: —————
- (۴۳) قاضي صاحبانو ته: —————
- (۴۴) د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۹) برخه: —————
- (۴۴) د عمر رضي الله عنه د خلافت لپاره د اهل حل والقعد شوری جوړول: —————
- (۴۶) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۰) برخه: —————
- (۴۶) د عمر رضي الله عنه تقوی د بيت المال په باره کې: —————
- (۴۹) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۱) برخه: —————
- (۵۱) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۲) برخه: —————
- (۵۱) او د شهادت غمجنه پېښه: —————
- (۵۳) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۳) برخه: —————
- (۵۳) او د شهادت دوهمه برخه: —————
- (۵۶) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۴) برخه: —————
- (۵۷) د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۵) او اخيري برخه: —————
- (۵۷) د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه هغه خدمات چې د ټول انسانيت لپاره يې کړي دي: —————

د عمر فاروق رضي الله عنه د سيرت (۱) برخه:

پېژندنه:

نوم: عمر ابن الخطاب رضي الله عنه[○].

دمور نوم: خنتمه بنت هاشم.

د عمر فاروق رضي الله عنه اولاد:

عبد الله، چې لوی عبد الله باندې یادیده، او د عمر رضي الله عنه لور حفصه أم المؤمنین رضي الله عنها دا دواړه د زینت بنت مظعون د لور څخه وو.

بل زوی یې لوی زید (زید الاکبر) چې د علي او بي بي فاطمې رضي الله عنها د لور کلثوم رضي الله عنها چې د عمر رضي الله عنها بي بي وه، ورڅخه پیدا شوی وه، همداسې نور اولادونه د مختلفو بیبيانو نه پیدا شوي وو، زید الاصغر، عاصم، عبد الرحمن الاوسط، عبد الرحمن الاصغر، عیاض بل زید او زینب، فاطمه.

د عمر رضي الله عنه د اسلام راوړل، زړه ته سکون ورکونکې لحظات.

عمر رضي الله عنه د قريشو د هغه تکړه مشرانو نه وو چې زیات بهادر، زړه ور، توره چلوونکې، تکړه غشي ویشتونکې، لیکونکې او لوستونکې او عمومي سفیر وو، یعنې کله به چې د قريشو د کوم قوم سره مشکلات راغلل نو هغه د بنمن ته به د خبرو لپاره چاله ویرې زړه نه ښه کولو، چې ورشي خو عمر رضي الله عنه به یې ډازه او بې ویری د سفیر په توګه ورتللو.

عمر رضي الله عنه د بعثت په اول وخت کې د مسلمانانو تر ټولو زیات سر سخته د بنمن او تکلیف ور کوونکې وو؛ نو همدا سبب وو، چې کله به هم مشرکینو کوم اقدام کولو نو د عمر رضي الله عنه په مشوره به یې عمل کولو او رسول الله (صلی الله علیه وسلم) او نور صحابه رضي الله عنهم هم دده نه زیات په ویره کې وو، نو زکه رسول الله (صلی الله علیه وسلم) الله (جل جلاله) ته سوال وکړو چې یا الله (جل جلاله) ته خوا سلام د دواړو عمرینو نه چې کوم تاته خوښ وي قوي کړې، یعنې مسلمان یې کړې، یو عمر ابن هشام چې ابو جهل وو بل عمر ابن خطاب رضي الله عنه وو، نو الله (جل جلاله) د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) سوال قبول کړ او د عمر رضي الله عنه د اسلام قصه داسې شروع شوه.

د مکې مشرکین سره راټول شول چې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په ضد یوه فیصله وکړه چې داسې یو چل جوړ کړي چې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) نه ابدې بیغمه شي، نو دوی ټول مشران راوبلل او هر چا خپله رایه ورکوله، خو د عمر رضي الله عنه رایه بل شان وه، هغه داسې چې عمر رضي الله عنه په ځان بیخي زیات ډډه وو، چې هر کار کولای شي نو ورته یې وویل د محمد (صلی الله علیه وسلم) کار ماته پریږدئ، زه به مو ابدې ترې بیغمه کړم زه یوازې ورځم او سرتري قلم کوم او تاسو ته یې راوړم، بیا به د ده د خاندان سره کومه روغه جوړه وکړو یا به یو نفر ورکړو چې بدل کي یې مې کړي یا به فدیو ورکړو.

○ ماخذ سيرت ابن هشام - حکایات صحاب

❀ ❀ ❀ ❀ ❀ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

د ټولو دا خبر خوځه شوه نو عمر رضي الله عنه توره له ټيکې بهر کړه او له هغه ځايه راووتو، هر چانه به يې پوښتنه کوله، چې محمد (صلى الله عليه وسلم) چېرته دی تر هغې چې د بني زهرة د قوم يو نفر مخې ته ورغی هغه چې عمر رضي الله عنه وليدو پوښتنه يې ترې وکړه، چې عمره چېرته داسې توره په لاس روان يې عمر رضي الله عنه ورته وويل محمد (صلى الله عليه وسلم) پسې راوتلی يم نن يې بې له وژلو نه پرېږدم.

محمد (صلى الله عليه وسلم) زموږ خدايانو ته بد نسبت کوي خدايي يې نه مني او د پلرونو او نيکونو دين ئی پرېښی دی زموږ قوم د ده داسې کارونو نه تنگ راغلی دی نن به ضرور ټول ترې بيغمه کړم نو، هغه نفر چې دده خبرې واوريدلې ورته ئی وويل چې ښه ته دومره بهادر يې چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وژلو پسې راوتلی يې؟ ته هغه پرېږده خپل کور دی سمبال کړه. عمر رضي الله عنه خپل کور؟

ولی زما کور کې کوم نوی کار شوی؟

هغه ورته وويل د کوم دين د محوه کولو په نيت چې راوتلی يې هغه ستا کور ته داخل شوی، ته اول د خپل خاندان غم و خوره ستا خور او اوښی دواړه مسلمانان شوي لار شه ويې گوره.

عمر رضي الله عنه، چې د هغوی خبرې واوريدلې له غوصې تک شين شو او د خپلې خور د کور طرفته روان شو، کله چې هلته ورسيد، نو دروازه يې په زوره زوره په لغته ووهله، چې خور يې له ويرې کلکه بنده کړيوه خور او د خور خاوند يې نورو مسلمانانو سره هلته پټ قرآن لوستلو چې خور يې آواز واوريدلو نو له ويرې په لږزېدا شوه او خپل خاوند او نورو کسانو ته يې وويل تاسو پټ شئ زه ورزم چې معلوم ږم چې عمر رضي الله عنه په کوم نيت دومره په غوصه راغلی دی، هغوی ټول پټ شول او د خور فاطمې يې هغه د قرآن کریم پاڼې هم له ډيرې ويرې په همغه ځای کې له ياده وتلې وې او پټې کړې يې نه وې او په داسې حال کې دروازې ته روانه شوه، چې ټول بدن يې له ډيرې ويرې په لږزا وو.

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲) برخه:

د عمر رضي الله عنه اسلام راوړل.

کله چې نعيم، عمر رضي الله عنه ته پيغور ورکړ او سعيد ابن زيد رضي الله عنه چې د فاطمې بنت الخطاب رضي الله عنه خاوند او د عشره مبشره په قطار کې هم نمبر دی کور طرفته ورغی او هغوی ته خباب ابن منذر رضي الله عنه د قرآن تعليم ورکولو نو، کله چې فاطمې رضي الله عنها ټول موجود کسان پټ کړل او په داسې حال کې دروازې ته راغله چې بدن يې له ويرې لږزېدو او عمر رضي الله عنه ته يې دروازه بيرته کړه نو عمر رضي الله عنه چې له ډيره قهره او غضبه يې حواس بايللي وو، داسې

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ***

اواز ورباندي وکړو، ای د ځان د بنمنې ما آوریډلي چې تا د خپلو پلرونو او نیکونو دین پرینې ایا دا رښتیا دي؟

فاطمې رضي الله عنها جواب ورنکړ، نو عمر رضي الله عنه یې په وهلو شروع وکړه دومره یې ووهله، چې د مخ مبارک نه یې وینې روانې شوې، نو جواب یې ورکړ، چې ای د خطاب زویه (د ورور نوم یې ورته و نه ویل، ځکه چې د هغه کفر یې تر منځ مانع وو) چې هر سه کولای شی ویې کړه، هوزه مسلماننه شوې یوه زماژوند او مرگ به په همدې لاره کې وي، که چېرته حق په همدې لاره کې وي، نو زه همدا کلمه وایم بیا یې د شهادت کلمه وویل، کله چې عمر رضي الله عنه د هغې حالت ولیدو نو ویره ورباندې راغله کټ کټ کې کپناست او سوچونو واخیستو، ایا دغه دین دومره رښتینې دی او حق دی چې فاطمې رضي الله عنها ترې سره د دومره وهلو هم انکار ونکړو؟

همدې فکرونو کې ډوب وو چې هغه ورقو باندې چې هغوی نه له یاده وتلې وې نظر ولگیدو نو فاطمې رضي الله عنها ته یې وویل دغه ورقو کې څه لیکل شوي رایې کړه چې ویلوم، فاطمې رضي الله عنها جواب ورکړ، نه نه ته ددې لایق نه یې، دې باندې بې اودسه لاس لگول منعه دي که غواړې ویې لولې اول غسل یا اودس وکړه، د فاطمې رضي الله عنها زړه کې ورته امید پیدا شوزر یې اوبه ورته راوړې او د اوداسه طریقه یې ور وښوده.

او عمر رضي الله عنه داسې حالت کې اودس وکړو چې د فاطمې رضي الله عنه سره ماڅومره غلطې وکړه چې ومې وهله او هغې راسره هیڅ کبنه او عداوت ونکړ، خور څومره ورور مهربانه وي.

له اوداسه وروسته عمر رضي الله عنه د قران پاک په لوستلو شروع وکړه، چې اول کې یې بسم الله الرحمن الرحيم لیکل شوې وه، کله چې یې الرحمن - او الرحيم - ولوستل نو غلی شو او د دې کلمو معنی کې ژور سوچ وکړو، بیا یې لوستل پیل کړل، مخکې د سورت - طه ایتونه لیکلي وو، فکر او غور باندې یې لوستل چې موږ خو ویل دا شعر دی، دا متر دی دا خو رښتیا الله (جل جلاله) کلام دی تر هغې چې (۱۴) آیات ته ورسیدو چې لیکل شوي وو (اَتَيْنَا اللّٰهَ لَالِةً اِلٰهًا فَاَعْبُدْنِيْ الْخ)

نو، نور یې له سترگو او ښکې روانې شوې او په لوړ اواز یې د شهادت کلمه وویل. فاطمې رضي الله عنها نه خپل ځان هیر شوی وو، د ورور په فکر کې وه چې له خوشحالی نه یې الله اکبر چغې کړې ورسره یې خاوند او خباب ابن منذر رضي الله عنهم هم راوتل د هغوی هم ویره ختمه شوی وه.

هغوی الله اکبر چغې کړې، هغوی ورته وویل، عمره مبارک شه پرون رسول الله صلی الله علیه وسلم الله جل جلاله ته سوال کړی وو، یا الله دواړو عمرینو کې چې یو عمر ابن هشام یعنې ابو جهل دی او بل عمر ابن الخطاب دی، چې کوم تاته خوښ او محبوب وي د مسلمانیدو هدایت ورته وکړه، نو دعا یې ستاسې په باره کې قبوله شوې ده.

❀ ❀ ❀ ❀ ❀ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

نور، نو د عمر رضي الله عنه حالت بدل شوی وه فاطمې رضي الله عنه ته يې وفرمايل زرشه راته ووايه چې محمد (صلی الله عليه وسلم) چېرته دی نور می صبر نه کېږي زرشه ووايه چېرته دی؟

د هغوی چې اوس یقین راغلی وه چې عمر رضي الله عنه رښتینی دی ورته يې وفرمايل هغه د ارقم په کور کې دی؛ نو عمر رضي الله عنه سمدستي له هغه ځايه د ارقم کور ته راوان شولو او رسیدو سره سم يې دروازه وټکوله.

د نننه نه اواز راغی سوک يې؟

عمر رضي الله عنه جواب ورکړو عمر یم.

صحابه کرامو ته چې د عمر رضي الله عنه رعب معلوم وو، ورخطا شول خو سید الشهداء حمزه رضي الله عنه توره راوویسته او ويې ویل یا رسول الله (صلی الله عليه وسلم) زه ورځم که په غلط نیت راغلی وی چې کار يې ور خلاص کړم.

رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ورته وفرمايل زه په خپله ورځم، نو رسول الله (صلی الله عليه وسلم) دروازه ته راوان شو ورسره نور صحابه رضي الله عنهم هم پدې خاطر راغلل چې که عمر رضي الله عنهم کوم غلط حرکت وکړي، نو ترې منعه به يې کړي صحابه وو دروازه خلاصه کړه او رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ورووتو او عمر رضي الله عنهم يې له جامو ونيولو او ځان طرفته يې رتک وهلو او ورته يې وویل، ای عمره ته مسلمانانو ته د تکلیف رسولو نه حصار يگي، تر هغې چې لکه د ولید بن مغیره الله جل جلاله ذلیله کړی نه يې؟

بیا رسول الله (صلی الله عليه وسلم) دعا وکړه چې یا الله چې په دغه عمر باندې خپل دین ته قوت ورکړي.

دې وخت کې عمر رضي الله عنه د شهادت کلمه وویل او ټولو صحابه کرامو له خوشحالي د تکبیر چغې شروع کړې چې دغه د الله اکبر الله اکبر الله اکبر او زونه د مکې ټولو لارو کې خلکو واوریدې.

بیا رسول الله (صلی الله عليه وسلم) درې وارې عمر رضي الله عنه په سینه کې ووهلو او دعایې وکړه چې یا الله (جل جلاله) د عمر رضي الله عنه د زړه نه کېنه، بغض او عداوت وباسې او ایمان پکې داخل کړې دا دعایې درې وارې تکرار کړه، دوی په همدې خوشحالي کې وو، چې جبرائیل علیه سلام راغی:

د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سيرت (۳) برخه:

کله چې عمر رضي الله عنه د شهادت مبارکه کلمه وويله او رسول الله (صلى الله عليه وسلم) او نورو صحابه کرامو د تکبير او ازونه پورته کړل نو دې حال کې جبرائيل عليه سلام تشریف راوړو او ويې فرمايل،

يا رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مبارک شه ستاسو سره اسمانو والا هم پدې خوشحالي کې شريک دي هغوی هم خوشحاله دي، نو دې زيري سره رسول الله (صلى الله عليه وسلم) نور هم خوشحاله شو نو دې وخت کې عمر رضي الله عنه له رسول الله (صلى الله عليه وسلم) پوښتنه وکړه چې، او ويې وويل:

يا رسول الله ايا موږ په حقه يو، زموږ دين په حقه نه دی؟

رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ورته وفرمايل بالکل موږ په حقه يو زموږ دين په حقه دی نو، عمر رضي الله عنه وويل نو بيا موږ عبادت ولې په پټه کوو ولې په ښکاره ميدان ته ولې ونه وځو؟ زما دې په هغه ذات قسم وي چې ته يې په حقه رالېږلی يې موږ به نور هر عبادت په ښکاره کوو. کله چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د عمر رضي الله عنه شهامت، بهادري او غيرت وليدو سوچ کې شو چې لا خو اوس هم موږ د دومره ډيرو ملکونو او د عربو سره مقابلې نشو کولای او دلته عمر رضي الله عنه قسم وخور چې نور به دغه حقاني دين ښکاره کوو.

خو چې فکري يې وکړو د قريشو تکړه او تر ټولو بهادر انسان حمزه رضي الله عنه لاله مخکې مسلمان شوی او عمر رضي الله عنه هم مسلمان شو اوس د کافرانو شردفع کولای شو فيصله يې وکړه، چې د عمر رضي الله عنه قسم به پوره کوو، نو اجازې يې ورکړه چې صحيح ده ستا خبره منظور ده او سمدستي يې دوه صفه برابر کړل د يو په راس کې يې حمزه رضي الله عنه او د بل صف په راس کې يې عمر رضي الله عنه ودرول او د دار ارقم نه بيت الله ته د تکبيرونو په زمزمه کولو روان شول، خو بل طرفته ټول مشرکين بيت الله شريف سره راجمع وو او د يو لوی زيري په طمع وو، چې عمر رضي الله عنه تللی او اوس به د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه سر پرې کړي راوړي، خو بل خواه بيت الله شريف ته د مسلمانانو د تکبيرونو زمزمې راوړسيدې.

مشرکينو چې وليدل د يو صف مشري حمزه رضي الله عنه او د بل صف مشري عمر رضي الله عنه کوي نو حواس يې وبايلل او د دوی په ليدلو دومره غمجن شول، چې دوی په خپل ژوند کې داسې دغمونو ډکه توره ورځ نه وه ليدلې.

بل خواه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) او صحابه کرامو ته د ژوند تر ټولو خوښوونکې د خوشحالي شيبې وې، نو په همدې ورځ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) عمر رضي الله عنه ته د فاروق لقب ورکړ او بيا رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وفرمايل.

❁ الله (جل جلاله) حق د عمر رضي الله عنه په خوله او زړه جاري کړی او عمر رضي الله عنه فاروق دی چې حق او باطل يې سره جلا کړل له همدې ورځې نه وروسته مسلمانانو عبادت په ښکاره شروع کړ.

❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁

د عبدالله ابن مسعود نه روايت دی:

«کله چې عمر رضي الله عنه اسلام راوړ، موږ له هغې ورځې وروسته په ټوله معنی عزتمند شو بيا چا د مسلمانانو د بې عزتۍ جرئت ونشو کړای.

بیت الله شریف کې له لمونځ کولو وروسته عمر رضي الله عنه د مشرکېنو ټولي ته ورغی دعوت يې ورکړ او اختاري يې ورکړ، چې مسلمانانو ته د ضرر رسولو کوښښ ونکړي، کنه نو د سختو او بدو عواقبو سره به مخ شئ^۰.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۴) برخه:

د عمر رضي الله عنه هجرت:

څرنگه چې عمر رضي الله عنه په اسلام راوړلو کې جرئت مند وو نو، همداسې په هر کار کې يې پوره بهادري ښودله.

کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه کرامو ته د هجرت کولو اجازت ورکړ، نو اکثره صحابه به پټه روانيدل، خو کله چې عمر رضي الله عنه د هجرت اراده وکړه، نو په پوره بهادري ښودلو سره يې توره، نيزه، ډال، کمان او غشي له ځانه سره واخستل او بیت الله شریف ته يې تشریف وروړ، ښه په اطمینان او خاطر جمع زړه يې طواف وکړو بيا يې مقام ابرهيم سره دوه رکعت ته واجب طواف لمونځ ادا کړ، ښه دعاء يې وکړه بيا چې مشرکين ځای په ځای ناست وو، هری ډلې ته ورغی او ورته يې وويل زه هجرت کوم او دا يو الهي امر دی، که هر څوک غواړي موري يې بوره شي، ښځه يې کونډه شي، بچي يې يتيمان شي؛ نو ما پسې دې دغه وادې يا درې ته راشي، د مدينې منورې لارې طرف ته يې اشاره وکړه او له حرم شریف راووت.

خو چې کله عمر رضي الله عنه د مکې له حدودو را ووت ښه په اطمینان سره يې سفر ته دوام ورکړ، خو د مکې مشرکېنو ته د عمر رضي الله عنه پيغور خوند ورنکړ خپله يې جرئت ونشو کړای خو ضعيف او کمزوري غلامان يا مريونه يې ورپسې وليږل خو چې کله عمر رضي الله عنه هغوی وليدل نو زړه يې ورباندې وسوزيده ورته يې وويل بيرته ستانه شئ زما توره د تکره او باتورو ځوانانو او مغروره کبرجنو لپاره ده چې دهغوی سرونه پری غوڅ کړم تاسو په خپلو ځانونو باندې رحم وکړئ او د دين دعوت يې هم ورکړ هغوی پدی بهانه چې ومونه ليدو بيرته ستانه شول او عمر رضي الله عنه خپل مبارک اوږد سفر يې بې له ويرې او ډار سرته ورسولو، نو هلته موجود مهاجرين او انصار ډير زيات خوشاله شول ځکه چې عمر رضي الله عنه د سليم فکر او رأى خاوند وو.

هغوی داسې ديو عقلمند شخص مشورو ته زيات ضرورت لرلو.

د عمر رضي الله عنه هجرت د مسلمانانو حوصلې نورې هم اوچتې کړې*.

۰ ماخذ: ترميذي (۳۶۸۲)، (مسند امام حمد) (۵۳/۲)، طبقات الکبریٰ (۲۰۵-۲۹۲/۳)، اسد الغابه (۱۴۲-۱۵۲)، الاسيعاب (۲۳۷-۳)

• ماخذ: اسد الغابه: ۴ جلد ص ۱۵۲-۱۵۳

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۵) برخه

بخاري شريف د سعد بن ابی وقاضي الله نه روايت کړی.**

رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د قريشو بنځې ناستې وې او په لوړ اوازي يې پوښتنې کولې نو دې وخت کې عمر رضي الله عنه د راتلو اجازت وغوښت، کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته اجازت ورکړ، هغه بنځو په ځانونو پردې واچولې او مخونه يې پټ کړل کله چې عمر رضي الله عنه راغی نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وخنډل نو عمر رضي الله عنه ورته وويل زما مور پلار دې درنه قربان شي خوله دې هميشه له خدا ډکه اوسه ولې دې وخنډل؟

نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وويل چې دغه د قريشو بنځې ماسره ناستې وې مخونه يې ښکاره وو، اوازونه يې لوړ وو، چې ستا اوازي يې واوريدو چوپ شوې او ځانونه يې پټ کړل عمر رضي الله عنه ورته ويل يا رسول الله صلى الله عليه وسلم پکار داده چې له تاو ويريږي، دوی زمانه ولې ويريږي، بيا يې هغوی ته وويل اې دخپلو ځانونو دښمنانو تاسې ته خو در رسول الله صلى الله عنه زياته حيا او ويره پکار ده چې دخداي جل جلاله نبي دی تاسو زما څخه ويره کوئ؟

هغوی جواب کې ورته وويل په الله جل جلاله قسم ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه د حجاب باره کې ډير سخت يې، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل اې د خطاب ځويه زما په هغه ذات قسم چې زما روح يې قدرت کې دی چې تاته شيطان کله هم په مخه در شي نو ستاله ويريږه لاره بدلوي*:

ترميزي شريف کې حديث دی، چې بريده (رضي الله عنه) روايت کړی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم سره جينکۍ وې او تمبل يې وهلو نو ابو بکر رضي الله عنه راغی هغوی لگيا وې، بيا عثمان رضي الله عنه راغی، هغوی لگيا وې بيا علي رضي الله عنه راغی، هغوی لگيا وې تمبل يې وهلو بيا چې عمر رضي الله عنه راغی؛ نو هغوی تمبل وهل بند کړل او وتښتيدلې.

د عايشې صديقې رضي الله عنها نه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم کور کې ناست وو چې دباندي لاره کې د ماشومانو چغې او اوازونه پورته شول، رسول الله صلى الله عليه وسلم ورغلو او ديوال نه يې سرمبارک وربښکاره کړ، گوري چې يوه حبشه تمبل وهي نو ماته يې اواز وکړو چې يا عاشې رضي الله عنها دلته راشه، نوزه ورغلم او خپل سرمې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په اوږه کېښودو او دهغوی سيل می کاوه رسول الله صلى الله عليه وسلم به راته وويل بس ندی؟ مابه ورته وويل نه ترهغې چې عمر رضي الله عنه رانښکاره شو نو ماشومان ټول وتښتيدل او حبشې تمبل پټ کړ.

** باب التيسم والضحك ۳۲۹۴، او ترميزي شريف: ۲۳۹۲

* كتاب الوسيط: ۱/ ۳۲

❀ ❀ ❀ ❀ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❀ ❀ ❀ ❀

د بخاري شريف حديث دی چې، رسول الله صلى الله عليه وسلم د غزوه موتا يا بلې غزا نه بيرته راغی يوه حبشه توره پيغله راغله ويې ويل يا رسول الله صلى الله عليه وسلم مانذر منلی که تاسو روغ سلامت بيرته راغلئ زه به خوشالئ سندرئ وایم او تمبل به وهم؛ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل که نذر دی نوي منلی مه يې وهه هغې ورته وويل منلی می دی، نو هغې تمبل وهل او سندرې شروع کړل تر هغې چې عمر رضي الله عنه رابنکاره شو هغې له ويرې تمبل کوناتي لاندی کېښود او له پاسه ورباندی کېناسته چې پت يې کړي؛ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم بيا وخنډل عمر رضي الله عنه ته يې وفرمايل ته چې په کوم ځای کې يې شيطان له هغه ځايه تخبښتي هلته نشي تم کېدلای.

گرانو دوستانو راتلونکې برخه کې د الله جل جلاله هغه حکمونه چې عمر رضي الله يې ارزو لرله چې داسې دې شوي وای، بيا هماغه آیاتونه نازل شول دغه برخه هم مه هيرئ.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۶) برخه

الله جل جلاله عمر رضي الله عنه د داسې سليم فطرت او طبيعت خاوند کړی وو چې ډير غلط کارونه يې د اسلام نه مخکې هم نه خوښول او اسلام راوړلو نه بعد يې هم ډير زبردسته رايه لرله چې هغې کې د عمر رضي الله عنه ډير غوښتنې د قرآن د حکم راتللو سره موافقې شوې لکه،

❶ عمر رضي الله عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وويل: چې يا رسول الله صلى الله عليه وسلم که چېرته موږ د طواف کولو نه بعد مقام ابراهيم سره لمونځ کولای ښه به وه ځکه چې طواف غوره عبادت دی، چې لمونځ مو هم کولای نولا به ډيره ښه وه خو رسول الله صلى الله عليه وسلم لا د هو يانه جواب نه وو ورکړی، چې الله جل جلاله له اسمانه د سورة البقرې ۱۲۵ نمبر آیات مبارک رانازل کړ، ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم له ځانه يې د عبادت کوم حکم نشو ورکولای.

واتخذوا من مقام ابراهيم مصلی: تاسې مقام ابراهيم کې د طواف نه بعد لمونځ وکړئ، نوله دې آیات د نزول وروسته دوه رکعاته واجب طواف لمونځ ضروري شول په دې حکم کې د الله جل جلاله د فرمان سره د عمر رضي الله عنه دغه خواهش پوره شوه چې مسلمانان به ترقيامته ترې برخمن وي.

❷ د حجاب حکم: عمر رضي الله عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وويل يا رسول الله مسلمانان ستا کورته د دين د ذه کولو لپاره درځي او دوي کې به نیک او بد خلک ضرور موجود وي، نو که ته امهات المؤمنينو يعنې بيبيانو ته دستر کولو امر وکړې ډيره به ښه وای او تردی وخته پورې د حجاب يا پردې کولو کوم حکم نه وو راغلي نو:

الله جل جلاله د سورت الاحزاب (۵۳) نمبر آیات نازل کړو.

واذا سالتموهن متاعا فسلوهن من ورائي حجاب. الاية

کله چې تاسو کوم شی غواړئ؛ نو د پردې شاته یې غواړئ یعنې پرده باید وکړئ چې یوبل ونه گورئ د پردې په باره کې دې سورت کې پوره تفصیل بیان شوی دی.

❶ دعائشې صدیقې رضي الله عنها نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به هره ورځ د مازدیگر لمونځ نه بعد د ټولو بیبيانو ځای ته ورتلو او په ولاړه به یې دهغوی احوال آخستلو خو یوه ورځ یې دیوې بي بي سره وخت لږ زیات تیر کړ هغه بي بي یا زینب وه یا ماریة قبطیه یا بله کومه بي بي وه خو ما ته هغه د بنتوب غیرت راغی چې ولې یې هغې سره وخت زیات تیر کړ؛ د رسول الله صلی الله علیه وسلم هلته د وخت تیروولو سبب دا وو، چې هغې بي بي ته چا شهد رالپړلي وو، هغه یې ورته ساتلي وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یې راوړل هغه وڅکل، نو عائشې رضي الله عنها نورو بیبيانو ته وویل چې کله رسول الله صلی الله علیه وسلم راغی چې هرې یوې ته ورتلو ورته به وایې ستا خولې نه د منافیرو بوی ځي، منافیر یو بد بویه بوټی وو کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ورغی هغوی ورته همدا خبره وکړه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل ما خو هلته شهد خوړلي شهدو کې بوی له کومه شو بیبيانو سره چې نور جواب نه وو، نو ویې ویل شاید دشهدو مچپو دغه بوټي باندې به ناستې وي، نو د دوی دې کار باندې رسول الله صلی الله علیه وسلم خفه شو او بیایې دهغې بي بي کورته دتللو نه قسم وکړ او دغه نورو سره یې هم تعلقات ختم کړل خبرې یې ورسره نه کولې، نو ټول صحابه کرام هم خفه شول او رسول الله صلی الله علیه وسلم هم بعضي صحابه کرامو سره مشورې کولې هر چا ورته خپله رایه ورکوله خو عمر رضي الله دهرې یوې کورته ورغی او ورته یې ویل چې تاسو په خپل ځان مه غاوره کیځئ. که رسول الله صلی الله علیه وسلم تاسو ته طلاق درکړي نو الله جل جلاله به هغه ته داسې بیبيانې ورکړي چې مسلمانې به وي، مؤمنانې به وي، دالله جل جلاله فرمان منونکې به وي، توبه کوونکې به وي، عبادت کوونکې به وي، روژه نیوونکې به وي، که کونډې وغواړي که پیغلې ټولې به له تاسې غوره او بهترې الله جل جلاله ورکړي خو ټولو د عمر رضي الله عنه خبرې واوریدلې خو چا جواب ورنکړو یواځې بي بي زینب رضي الله عنها ورته وویل آی دخطاب څو یه دغه خبرې ولې رسول الله صلی الله علیه وسلم خپله نکوي چې ته یې کوي، نو الله جل جلاله دسورت التحريم (۵) آیات نازل کړو چې که ته دغه بیبيانې طلاقې کړې، نو الله جل جلاله به داسې بیبيانې ورکړي چې مسلمانې، مؤمنانې، تابعدارې، روژه نیوونکې، توبه ایستونکې به وي، کونډې غواړي که پیغلې ستاسې نه به غوره ورته نصیب کړي، دې آیات کې چې کوم کلمات ذکر شوي همداسې کلمات عمر رضي الله عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم بیبيانو ته ذکر کړي وو، چې دا د عمر رضي الله عنه دسليم عقل پوهې او حق پرستۍ دلیل دی، نو بیا بیبيانو معافي وغوښتله او رسول الله صلی الله علیه وسلم د قسم کفاره ادا کړه.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۷) برخه:

لکه څرنگه چې مخکې وويل شول د عمر رضي الله طبيعت شراب ځکل نه خوښول او همېشه به يې خلکو ته وويل چې شراب ځکل سړي بيغېرته کوي خو چې کله د شرابو په باره کې اولنې آيات نازل شو چې تاسو د شرابو د نشې حالت کې لمونځ ته مه نژدې کېږئ، نو عمر رضي الله عنه نور هم يقيني شو چې شراب بد شى دى؛ نو همېشه به يې الله جل جلاله ته سوال کولو چې يا الله جل جلاله مونږ ته د شرابو په باره کې پوره تفصيل سره وضاحتي معلومات راوليږه؛ نو الله جل جلاله د سورت المائده (۹۰-۹۱) آياتونه نازل کړل چې شراب مکمل حرام شول.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم يې، ځکونکې، بل چاته شراب ورکوونکې، جوړونکې، وړونکې، آخستونکې، خرڅوونکې، ټول بيان کړل چې لعنت ورباندې دى. نو ټولو مسلمانانو شراب د کورونو نه بهر کوڅو کې واپول دومره زيات وه چې لکه اوبه وبهيدل نو دغه د الله جل جلاله د حکم سره د عمر رضي الله عنه هغه ارزو چې همېشه به يې تمنا لرله پوره شوه چې داد عمر رضي الله عنه د پاکوالي، ايمان او تقوى ستر دليل دى چې بيا به يې خلکو ته وويل چې ما تاسو ته نه وويل شرا بخوري بد عمل دى.

د عمر رضي الله عنه د بدر غزا کې د بنديانو په باره کې رايه د الله جل جلاله د حکم سره برابرېدل. د بدر غزا چې د اسلام تر ټولو سختو غزاگانو څخه يوه تاريخي غزا ده چې سختې گرمۍ کې شوې وه چې مسلمانان بيخي لږ او کافران ډير زيات ووو قرآن کریم يې مفصل ذکر کړى دى او موږ به يې راتلونکې کې تفصيل بيان کړو نو الله جل جلاله د ملائکو په ذريعه د مسلمانانو ډله قوي کړه او (۷۰) تنه د اسلام سرسخته دښمنان لکه ابو جهل هلاک او (۷۰) تنه اسيران شول نو کله چې مسلمانان بيرته مدينې ته ستانه شول نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ابوبکر، عمر، او علي رضي الله عنهم د مشورې لپاره راوغوښتل چې اسيرانو سره څه معامله وکړي ځکه چې دې باره کې د الله جل جلاله لخوا نه کوم حکم نه وو نازل شوى.

او دې اسيرانو کې زيات هغه سرسخته مشرکين وو، چې ټول عمر يې مسلمانانو ته قسم قسم تکاليف رسولي وو، لکه عقبه ابن ابو معيط چې مايې مخکې بيان کړى دا هغه مشرک وو چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يې د لمانځه په حالت کې غاړې ته څادر آچولى وو او راکاږلو يې چې بيا ابوبکر رضي الله عنه ترې خلاص کړى وو، خو ابوبکر رضي الله عنه يې دومره وهلى وه، پوزه يې په مخ مبارک نه معلومېده او نورو اسيرانو کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم تره عباس د علي رضي الله عنه ورور عقیل او نور خپلوان وه نو کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم له دوى مشوره وغوښتله نو،

ابوبکر رضي الله عنه ورته د فديې آخستلو مشوره ورکړه او داسې ټولو خپلې مشورې ورکړې خود عمر رضي الله مشوره بيله او سخته وه عمر رضي الله عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وويل ته حمزه رضي الله عنه ته ستا تره چې ورور يې دى، علي رضي الله ته عقیل چې ورور يې دى ماته

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

فلاني خپلوان او ابوبکر ته فلاني خپلوان چې یو یو یې ذکر کړل په لاس راکه چې سرونه ترې غوڅ کړو

ترڅو الله جل جلاله ته معلومه شي چې موږ ته خپلوي له اسلامه غوره نده.

همدوی وه چې ته یې له مکې هجرت ته مجبور کړې، همدوی دي چې دلته دبدر موقع ته راپسې راغلل او دومره قوت سره وجنگیدل.

خو، رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دغې مشورې خوند ورنکړو او د ابوبکر رضي الله عنه مشوره یې خوښه شوه چې فدی به ترې واخلو او خوشی به یې کړو.

د بخاري شریف حدیث دی چې عباس رضي الله عنه انصارو نیولی وه او هغوی غوښتل چې د خپلو شهیدان مقابل کې یې مړ کړي، نو په دې شپه رسول الله ته د هغوی اراده معلومه شوه ډیر پريشانته و و بیا یو صحابي انصارو ته ورغی، چې داد رسول الله صلی الله علیه و تره دی خوشی یې کړئ هغوی ورته انکار وکړو، چې که امر یې کړی وي خوشی کوو یې که امر یې نوي کړی، نه یې خوشی کوو هغه صحابي ورته وویل زه یې په ضمانت بیا یم هلته به بندي وي ترڅو د دوی په باره کې فیصله وشي هغوی ورته په لاس ورکړ او را یې وستلو او نورو بندیانو سره یې ستنی پورې کلک وتړلو او هغه به زویرگي کول او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته چې دهغه فریاد یې اوریدو خوب نه ورتللو نو؛ صحابه کرامو ورته وویل چې یا رسول الله خوب ولی نه درځي، هغه ورته و فرمائل د عباس زویرگي مې خوب ته نه پرېږدي هغوی لاپل هغه رسی چې هغه یې پری تړلی وو، سسته کړه بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته و فرمایل چې د ټولو سره همداسې وکړئ چې خپلوان صحابه کرام یې خپه نشي نو،

کله چې رسول الله بعضو اسیرانو نه فدی و اخسته او بعضي یې لکه عقبه ابن معیط ووژل، نو الله جل جلاله د سورت الانفال (۲۸/۲۷) آیاتونه نازل کړل چې که چېرته د الله جل جلاله نه دی باره کې فیصله مقدره نوی او تاسو د دنیا فایده خوښه کړی وای نو سخت عذاب به الله جل جلاله درکړی وای.

د دې آیات دنزول نه وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم عمر رضي الله عنه سره مخ شو ورته ویې فرمایل نژدې وه چې ستا د رایې مخالفت سره موږ د شر او عذاب سره مخ شوی وای یعنې ستا رایه د الله جل جلاله د حکم مطابق وه نو، دې آیاتونو کې هم د عمر رضي الله عنه رایه همداسې وه لکه څنگه چې حکم نازل شو.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۸) برخه او د هغه کرامات:

کرامت هغه دعادت خلاف کار ته ویل کېږي چې الله جل جلاله یې دخپل محبوب بنده په واسطه ښکاره کوي.

اول کرامت:

کله چې عمر رضي الله عنه خليفه شوه، نو الله جل جلاله ورته په ډيرو غزاگانو کې لويې فتحې نصيب کړې چې دهغو فتحو څخه يوه يې د افريقائي عربي هيواد مصر فتحه هم وه، مصر د يهوديانو يوله شتمنو هيوادو څخه وو او عمر رضي الله د مصر لپاره عمرو ابن العاص رضي الله عنه سپه سالار ټاکلی وه او دغه فتحه هم د عمرو ابن العاص رضي الله د مشرۍ لاندې مسلمانانو ته نصيب شوی خو چې کله مسلمانانو مصر فتحه کړ، نو د الله جل جلاله امتحانات په مسلمانانو شروع شو هلته رود نيل درياب وچ شوي وه او د يهوديانو د عقيدې مطابق داسې رواج وو چې کله به رود نيل درياب وچ شو نو دوی به دې درياب ته يو تر ټولو ښايسته پيغله پيدا کړه او مور پلار به يې ورته په ډيرو پيسو او مال دولت راضي کړو پيغله به يې ناوې کړه نوي قيمتي جامې به يې وراغوستې په گانه به يې څه ډکه کړه بيا به يې درياب ته وغورزوله خو دا کار دوی هر کال په يوه مخصوصه ورځ کولو دوی کال کې درې مياشتې محترمي گڼلې د يوې نوم (مؤنه) وه د دې مياشتې دولسم تاريخ به دوی دغه ناوې ضرور پيدا کوله، خو په دې کال چې حکمران مسلمان صحابي عمرو ابن العاص رضي الله عنه وو او هغه د جهالت دغه کارونه منع کړي وو، نو دغه درې مياشتې تيرې شوي خورود نيل کې اوبه زياتې نشوې اخرد دې ځای استگنوله دې ځايه نقل مکان ته اراده وکړه چې دغه سرسيزه علاقه به خامخا په شاړه بدلېده، نو د دې ځای والي عمر ابن العاص رضي الله عنه امير المؤمنين عمر ابن الخطاب ته يو ليک وليږلو او دغه مشکل يې ورته بيان کړ.

کله چې قاصد دغه اوږد سفر په ډيره بېړه سرته ورسولو او ليک يې عمر رضي الله عنه ته وسپارلو نو عمر رضي الله عنه خوشحاله شو، چې ده دده مقرر شوی والي ورسره د خلکو ستونزه شريکه کړه او په خپل ولس او ماتحت دومره مهربانه دی نو،

سمد ستي يې جوابي ليک وليکلو او ويې ليکل دغه ليک د الله جل جلاله د بنده امير المؤمنين عمر ابن الخطاب لخوا نه د مصر والي عمرو ابن العاص او مسلمان ولس ته زه تاسو ته د تقوی او صبر توصيه کوم تاسو بايد د جهالت خيونه پرېږدئ اوبه د الله جل جلاله مخلوق دی او انسان اشرف المخلوقات دی، نو تاسو د مخلوق لپاره اشرف المخلوقات ولی قرباني کوئ، صبر وکړئ ډير زړه به الله جل جلاله درباندي فراخي راولي او د ليک اخر کې يې ليکلي وو، چې ای عمرو ابن العاص رضي الله عنه دی ي ليک سره يوه وړوکې ټوټه خط دی دا به رود نيل ته ور وغورزوې.

کله چې قاصد بېرته مصر ته ستون شو او ليک يې عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته ورسولو د جمعې مبارکه ورځ وه او هغه سم د ستي ليک پرانستو نو له لوستلو وروسته يې هغه وړه ټوټه خط را واخستو او هغې کې ئې ليکلي وو، چې د عمر ابن الخطاب لخوا نه رود نيل ته د الله جل جلاله د ثنا

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

صفت نه وروسته ای نیله که ته په خپل امر او حکم بهیرې، نو مه بهیرېه موږ ته ستا هیڅ ضرورت نشته او که ته د الله جل جلاله په امر او حکم بهیرې نو زه فقط خپل الله جل جلاله ته سوال کوم چې تا روان کړي.

نو عمرو ابن العاص دغه خط له لوستلو بعد سمدستي دخالي په شپه رود نیل ته وروغورزو لوی سهار ته چې خلک له خوبه را پورته شول گوري چې رود نیل ډک بهیرې او تقریبا یوه شپه کې اوبه شپاړس گزه را پورته شوې وې، نو دې سره دهغې ځای مسلمانان دهمېشه لپاره د نیل د وچیدلو له مشکل خلاص شول او دادی (۱۴۰۰) کاله بعد هم هماغسې موجوده وهی.

د عمر رضي الله عنه دوهم کرامت:

د علي ابن ابی رضي الله عنه نه روایت دی: یوه ورځ امیر المؤمنین عمر رضي الله عنه خطبه ویله چې ناڅاپه یې وویل: (یا ساریه ابن الحسن الجبل الجبل) نو د دې خبرې په اوریدلو سره صحابه کرامو یو بل ته وکتل خو؛ علي رضي الله وویل (صدقت) تا رښتیا وویل

نو ټ: ساریه د مجاهدينو یو ټولي ته وایی بل روایت کې ساریه ابن الحسن دهغوی مشروو چې عمر رضي الله دی یو ځای فتح کېدلو ته لیرلی وه کله چې عمر رضي الله له خطبې فارغ شو نو علي رضي الله عنه ترې پوښتنه وکړه چې تا دا الفاظ چاته وویل عمر رضي الله عنه ورته وویل ایا ما همداسې وویل هغوی ټولو ورته وویل چې هو تا وویل؛ نو عمر رضي الله عنه وویل زما زړه کې دا خبره واچول شوه چې هغه مجاهدينو نږدې وه، چې ماتې خوړلې وای، کوم چې مالیېرې وو او دیو غره نه لاندی راروان وو کافرانو غوښتل دشاله خوانه غره ته وخیژي او له پاسه ورباندې حمله وکړي، کله چې دوی لاندی وي د مقابلې توان به ونلري او ټول به شهیدان کړي نو ځکه مې غږ ورباندی وکړ، چې غره ته وخیژئ مخکې لدې نه چې کافران حمله پرې وکړي.

علي رضي الله عنه وویل: په الله جل جلاله قسم همداسې به کېږي لدې خبرې یوه میاشت بعد د هغه مجاهدينو صحابو و خبر رسان راغی او یې ویل مونږ لږ وو او کافران بیخي زیات وو، مونږ د ځان بچ کولو کوښښ کولو او د غره له خوا سره راروان وو چې د امیر المؤمنین اواز مو واوریدلو نو سمدستي غره ته پورته شول هغه ځایه مو ولیدل چې کافران خاطر جمع د غره خواته راروان دي مونږ ورته پټ شو کله چې د غره خواته راوړسیدل له پاسه مو ورباندی حمله وکړه ترڅو چې هغوی ځان سمبالو و مونږ ټول له تیغه تیر کړي وو، چې د دې اواز په برکت مونږ ته الله جل جلاله فتحه نصیب کړه بې له وسایلو دیوې میاشتي لږې مسافت کې اواز رسیدل دې ته کرامت وایی:

• اسد الغابة، حياة الصحابة، حلیة الاولیا

• اسد الغابة ۱۶۲/۴۰ - ۱۶۳، البدايه النهایه ۱۳۰/۷ - ۱۳۲

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۹) برخه:

د الله جل جلاله ولي جوړيدلو لپاره شرطونه:

- ۱- (دقرآن) مکمل علم.
 - ۲- (د حديثو مکمل علم) بايد ولري.
 - ۳- زنا کار نوي.
 - ۴- سود خور نه وي.
 - ۱۰- بنځوسره به خلوت کونکی نه وي.
 - ۱۱- بل څوک به هم نه پريږدي چې څوک ورته سجده ولگوي.
 - ۱۲- ساز او سرود اوريدونکی او خوبونکی به نه وي.
 - ۱۳- دين کې نوی کار پيدا کونکی به نه وي.
 - ۱۴- درباري به نه وي.
 - ۱۵- دروغجن به نه وي.
 - ۱۶- کوډگر جادوگر به نه وي.
 - ۱۷- خور او لور باندې ولور آخستونکی او د هغې روپيو خوړونکی به نه وي.
 - ۱۸- شراب خور به نوي.
 - ۱۹- غيبت کونکی به نوي.
 - ۲۰- مسلمان ته به کافر ويونکی نوي.
 - ۲۱- خپل عورت پټوونکی به وي.
- که دغه پورته گناهونو کې يو يا ډيرو باندې ککړ وي او کوم دعادت خلاف کار ترې صادر شي دا کرامت ندی استدراج دی ولي ورته ويل گناه کبيره ده.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۰) برخه:

کرامت زړه سوی او د خپل رعيت سره مينه:

کله چې د مصر رود نیل ډک روان شو ابادي بيرته برحاله شوه هرڅه سرسبز او شاداب شول نو د الله جل جلاله امتحان وود عربو جزيره کې قحط راغی، ډيره موده باران ونه شودې ته عربي ژبه کې دې کال ته {عام الرمالة} نوم ورکول شو، چې په هرڅه باندې گردونه او شگې پرتې وې نو يوه ورځ عمر رضي الله عنه غوښتل چې خپله سورلی باندې چېرته ولاړ شي؛ خو چې کله طيبلې ته ورغې گوري چې آس يې وربشې خورې نو ويې ويل ښه زما رعيت له لوگي مري دخوراک لپاره څه نه لري او زما آس وربشې خوري قسم دی تر هغې به ورباندې سورلي ونکړم چې تر څومې ټول رعيت نوي موړ کړي بيا يې دمصر والي عمرو ابن العاص ته ليک واستول او ورته يې وويل که تاسره دخپلو خلکو د ضرورت نه زيات دخوراک لپاره څه وي مونږ سره کومک وکړه کله، چې عمرو ابن العاص ته ليک ورسيدو نو سمدستي يې شل بيړې دخواراکي توکو ډکې د سمندر په لاره راوليږلې او زراوښان يې

بارد وچې په لار راوړلې چې هغې کې سل اوښان د حلال والي لپاره وه چې کله به مال راوړسیدو د شپې راتلونو وړاندې به په خلکو تقسیم کړل او هغه سل اوښان یې پخپل مبارک لاس ذبحه او تقسیم کړل.

دې کې داسې ډیرې شپې او ورځې اوده نشو، نو صحابه کرامو ورته وویل یا امیر المؤمنین ته خو نه اوده کېږي دا خو ډیره سخته ده نو عمر رضي الله عنه په ژبا شو او ورته یې وفرمایل:

«که دوږځې اوده کېږم نو درعیت حقوق مې پایمالیږي او که د شپې اوده کېږم د الله (ج) عبادت رانه پاتې کېږي څه وکړم بله دا چې دې وچکالۍ ته ورخطایم یوه ورځ یې ټولو صحابه کرامو ته وعظ وکړو ورته یې وویل تاسو استغفار ته زیاتوالی ورکړې او نور په ژبا شو یې ویل یا الله جل جلاله په خلکو، مالونو، مرغانو، بوټو ونو او فصلونو رحم وکړه او اوږده دعایې وکړه ترهغې چې دده ژبا سره ټول مسجد ژبا ونیوه لږه شیبه چې دوی لا دعا کوله دباندې د باران شپقار شو خلک له خوشالۍ له مسجد دباندې راووتل.

دومره باران وشو قحط سالي ختمه شوه ابادي راغله هر خوا وابښه راشنه شول فصلونه وشول ونوښې ډیرې میوې او قجورو قجورې ونيولې، ترهغې چې خلکو د شکرانې لمونځونه وکړل.

«یوه ورځ د روم بادشاه یو قاصد راوړل چې مسلمانانو سره د صلحې یا جزیې خبرې وکړي او بله دا ورته معلومه شي، چې د مسلمانانو بادشاه څرنگه سړی دی دومره روب داب او ویره لري چې کافران په خپلو ملکونو کې ترې د شپې خوب نشي کولای هغه چې کله مدینې ته راغی پوښنه یې وکړه ستاسې بادشاه چېرته دی زه د روم نه راغلی یم ضرور کار ورسره لرم هغوی ورته وویل مونږ بادشاه نلرو امیر المؤمنین لرو هغه د مدینې بهر چېرته وتلی رابه شي قاصد ورته ویل ما ته یې راپیدا کړئ څو تنان ورسره روان شول او ورپسې گرځیدل چا ورته وویل هلته د قجورو باغ کې دی دوی چې ورغلل گوري چې امساء یې سرلاندې ایښودې ده او مبارک مخ باندې یې خولې بهیږي، کله چې هغه قاصد وکتو وی یې ویل قسم دی چې همدا صفات زموږ کتاب کې لیکلي داسې عادل انسان به وی چې لباس خوراک هیڅ شي کې به یې له نورو خلکو تفاوت نه وي داسې عادل به وي چې خلکو ته به یې مثالي امن راوستی وي چې څوک له الله (جل جلاله) ویره لري داسې بیغمه خوب به یې له ډاره خپله هم کوي او رعیت به یې همدا سې په امن وي بیا عمر رضي الله عنه له خوبه راپاڅیدو هملته یې خبرې ورسره وکړې بیا هغه د تللو په وخت وویل زړه مې غواړي همدا اوس مسلمان شم زموږ قانون کې داسې کار خیانت بلل کېږي زه به اوس لا شم بیا رازم او مسلمان یرم او همدا سې یې وکړل خو کله چې یې روم کې خپلو خلکو ته د عمر رضي الله عنه حالات بیان کړل ډله ډله خلک به راتلل او اسلام به یې راوړلو.»

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۱) برخه:

د شپې د خپلو خلکو د احوال معلومول:

عمر رضي الله عنه د ابوبکر رضي الله عنه وروسته خليفه شو صحابه کرامو به ورته خليفه، خليفه رسول الله يعني د الله جل جلاله د رسول صلی الله وسلم د خليفه خليفه ويل. خو بعضو صحابه کرامو ته دا پوښتنه پيدا شوه چې بل څوک چې خليفه کېږي نو دا د خليفه نوم به ډیر اوږد شي نو ټولو فيصله وکړه چې مونږ مؤمنان يو او عمر رضي الله عنه مو امير دی نو امير المؤمنين به ورته وايو نو له دې وروسته اول نوم شو چې عمر رضي الله ته ورکول شو. د عمر رضي الله عنه په لاس يوه گوته وه په هغې ليکل شوي وو، ترجمه يې داسې وه مرگ تر ټولو غوره نصيحت دی. او عمر رضي الله به هميشه خلکو ته ويل چې تاسې تر ټولو ذليل خلک وئ چې د بتانو عبادت به مو کولو،

• الله جل جلاله درته رسول اکرم صلی الله عليه وسلم را وليږلو ورباندې عزتمند شوی.
 • رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي عمر رضي الله عنه د جنتيانو رڼا ده په جنت کې.
 • بل حديث شريف کې د حجة الوداع په ورځ رسول الله صلی الله عليه وسلم و فرمايل الله تعالی د عرفات په ورځ په ټولو مسلمانانو فخر کوي خو په عمر رضي الله عنه خاص فخر کوي.
 • بل حديث کې ابوبکر رضي الله عنه فرمايلي چې ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه اوريدلي دي چې که زما نه بعد نبي راتلای نو عمر رضي الله به وو.
 • بل حديث شريف دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي د عمر رضي الله عنه نه په بهتر سړي لمړنډی راختلی يعني بل بهتر تری دنيا کې نشته.
 نو لدې څخه د عمر رضي الله بهتر والی معلوم شو.*

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۱۲) برخه:

قسم په خدای زه د دين په کار کې د (کوچو) نه زيات نرم یم.

د عمر رضي الله د ډیرې مينې په خاطر چې د دين سره يې لرله او د الله جل جلاله له ويرې يې د شپې به گرځيده او د خپل رعيت احوال يې معلومول خپل عادت گرزولی وو. يوه شپه په همدې خاطر له کوره وتلو د مدينې کوڅو کې گرځيدو چې يو کور کې يې د ماشومانو د ژبا اوازونه واوريدل له دروازې يې وروکتل گوري چې په اور کتوۍ ايښې څه شې پکې نشته او اور ترې لاندې بل دی، او ماشومان خپلې مور ته وايي زرشه موږ وږي يو خو موږ ورته وايي تاسو اوده شئ چې ترکاري پخه شي تاسې به راپاخوم، خو هغوی نه اوده کېږي اخر ډیر وخت ووتو چې معمولا

* ۱ حلیۃ الاولیاء ۴۷/۱، ۲ مجمع الزوائد ۷۴/۹، ۳ اسد الغابة ۱۶۳/۴، ۴ مسند احمد ۱۵۴، ۵ ترمذی ۳۶۸۴

تر کاري دومره وخت کې پخیرې، خو عمر رضي الله عنه انتظار دی چې څه کېږي خو انتظار اوږد شو نو،

اوازی ورته وکړو خوری؟

داماشومان ولی ژړوې ماږه یې کړه چې اوده شي.

هغې ورته وویل په څه شي یې ماږه کړم؟

عمر رضي الله عنه ورته وویل ولی دیگ کې څه شی دي؟

هغې ورته وویل تشې اوبه مې پکې اچولې چې وېي وغولوم او اوده شي.

کور کې د خوراک څه نشته بس د عمر رضي الله او زمونږ ترمنځ الله جل جلاله شته، عمر رضي الله ورته وویل نو عمر ته څه معلومه ده؟

هغې ورته وویل څنگه امیر المؤمنین دی چې د خپلو مؤمنانو له احواله ندی خبر؟

عمر رضي الله په ژړا کورته راغی زر زریې قجورې، وږه، وازده او نور لباس بوری کې واچول دومره شول چې اوچتولی یې نشو خپل غلام اسلم ته یې اواز وکړو اسلمه زر دلته راشه دا بوری زما په اوږه

کېږده اسلم په منډه راغی ورته یې وویل نه نه امیر المؤمنیه زه د څه لپاره یم امر کوه چېرته یې یوسم؟

عمر رضي الله عنه ورته وویل نه زه یې خپله وړم ایا ته الله جل جلاله ته د عمر له ځوانه جواب ویلی شی؟

نو اسلم ورته بوری په شا کړه هغې کورته ورغی غږ یې ورته وکړو خورې لږ د خوړلو شيان مې راوړي زه درتلاي شم؟

هغې ورته وویل ولی نه وروره راشه

عمر رضي الله دننه ورغی او هماغه کتوی کې یې وازده، وږه او قجورې واچولې او پخپله لگیا شو اور وړسې بلوي اسلم وایې ما ولیدو چې مبارکه گڼه گیره کې یې لوگی اخوا دیخوا و توراو توتر څو یې خواږه تیار کړل او کتوی یې راکوزه کړه پخپل مبارک لاس یې ماشومانو ته خوله کې خواراک ورکولو تر څو څه ماږه شول نور یې بس کړه نو،

بیایې لوبې ورسره شروع کړې دهغوی چلې به یې را اخستل په څلورې به روان شو، تر څو چې ماشومان دده په دې کار په خندا شول او هغه ښځه ورته لگیا ده دعاء کوي الله جل جلاله دې د عمر په ځای تا د مسلمانانو خلیفه کړي، خو پیژنی یې نه چې همدا عمر رضي الله عنه دی.

عمر رضي الله عنه چې ماشومان په خندا ولیدل خوشحاله شو تندي یې وځلیدو له هغه کوره راووتو لاره کې یې اسلم چې غلام یې وو ته وویل چې ته پوهیږی ما ولی ماشومانو سره لوبې کولی؟ هغه ورته وویل زه هم ستا دی کارته حیران وم.

عمر رضي الله عنه ورته وویل ما ماشومان وږي لیدلي وو ماږه مې کړل خو په ژړا مې هم لیدلي وو، نو ځکه مې کوښښ وکړو چې په خندا یې هم وینم نو ومی خندول.

عمر رضي الله عنه ډیر زیات مهربانه وه چې هر چا سره به یې د دین د غوښتنې مطابق چلند کولو.

یوه ورځ دیو مسلمان او یهودي لاندې ورته راغله دواړو خپله دعوه بیان کړه خو یهودي په حقه وو نو عمر رضي الله دیهودي په حق کې فیصله وکړه نو یهودي وویل قسم دی رښتینی امیر المؤمنین یې نو عمر رضي په دوره یا قمچه ووهلو چې ته څنگه پوهیږې چې زه رښتینی یم؟

هغه ورته ويل چې ستا ټول كړه وړه عادتونه زموږ كتاب كې ليكل شوي دي او داسې يې هم ليكلي چې ته به عادل هم يې او ستا هرې خواته به ملايكې ستا كومك كوي او تا به حق ته راكش كوي.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۱۳) برخه:

د عمر رضي الله عنه زړه ولي له کوچو نرم او تر كاني كلك وو:

علي (رض)، عثمان (رض)، طلحة (رض)، زبير (رض)، سعد (رض)، او عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنهم ټول را جمع شول چې عمر رضي الله ته ووايي چې دا ډيره سختي پريږده؛ خو ټول ويږيدل چې څنگه ورته ووايي چا جرأت نشو كولاى؛ خو دوى كې عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه جرأت مند وو او د عمر رضي الله عنه دوست هم وو هغه ته يې وويل ته لاړشه ورته ووايه

عبدالرحمن ابن عوف رضي الله ورغى ورته يې وويل يا امير المؤمنينه ستا روب داب ويږى او سختي په خلكو ډير اثر كړى بعضي خلك تاته د كوم ضرورت په خاطر راشي او غواړي تاته خپل ضرورت وړاندې كړي؛ خو ستاله ويږي تاته اظهار نشي كولاى او دهغوى ضرورت او مشكل حل نشي بيرته ولاړ شي.

نو كه ته دا ډيره سختي پريږدي چې خلك وكولاى شي تاته خپل مشكلات ووايي او ته يې حل كړي نو، عمر رضي الله عنه ورته وويل ستا دې په الله جل جلاله قسم وي چې تاته دغه خبره علي، عثمان، طلحة، زبير، او سعد نده كړي؟

عبدالرحمن رضي الله عنه وفرمايل چې هو هغوى راته ويلي خوزه همدا اوس له هغوى راغلم او هغوى هلته انتظار ناست دي بل څوك لدې خبرې خبر ندي ته څنگه خبر شوې؟
عمر رضي الله عنه ورته څه ونه ويل، خو په ژړا شو.

عبدالرحمن ابن عوف پوه شو چې دا د ده كرامت دى بيا عمر رضي الله عنه ورته وويل قسم په الله جل جلاله چې زه دومره نرم شوم چې اخر له الله جل جلاله وويږيدم چې دومره نرمي هم نده پكار بيا سخت شوم خو بيا هم له الله جل جلاله وډار شوم چې دومره سختى باندې الله جل جلاله ناراض نشي.

بيا يې وفرمايل عبدالرحمانه قسم په الله جل جلاله زما زړه د دين په خاطر دومره نرم شو چې له کوچو هم زيات نرم شو او بيا د دين په خاطر دومره سخت شو چې له كاني هم زيات سخت شو نو ته ووايه چې زه څه وكړم دا د دين كارونه همداسې دي چې د سختي ضرورت وي سختي پكار ده چې دنرمي ضرورت وي نرمي پكار ده، نو عبدالرحمن ابن عوف ترې په ژړا را ووتو او لاسونه يې يو په بل سره وهل او ويل يې اى عمره تا خور اتلونكي خليفگان په مشكل كې واچول چې ته نه پوهيږې چې سختي وكړم كه نرمي نو بل به څوك وي چې لتا زيات څه تعامل وكړي.

عمر رضي الله عنه به هميشه داسې فرمايل د دين د كار لپاره سختي ضروري ده، خو دومره هم نه چې له ځانه جابر جوړ كړې او نرمي هم پكار ده خو دومره هم نه چې بيا دې حيثيت ختم شي.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

عمر رضي الله عنه به چې کله مسجد کې وعظ وکړو او بيا به يې کورته تشریف و يوړو نو خپل دکور خلکو ته به يې فرمايل تاسو خو زما خبرې واوريدلې قسم دی چې کوم کار نه مې خلک منع کړي او تاسې هغه وکړئ، نو تاسې ته به له نورو خلکو دوچنده سزا درکوم.
رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چې زما دامت خخه د دين په باره کې ترټولو سخت عمر رضي الله عنه دی.

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۴) برخه:

پخوانيو اسماني کتابونو کې د عمر رضي الله ذکر:

امير المؤمنين عمر رضي الله عنه کورته تشریف و يوړو گوري چې {أُمّ کلثوم بنت علی ابن ابي طالب رضي الله عنهما}، چې بي بي يې وه په چغو چغو ژاړې.
عمر رضي الله عنه وارخطا شو زور ورغی غيږ کې يې ونيوله ورته يې وويل ولې څه پيښه شوې کوم مصيبت راغلی هله زروايه هغې مبارکې په ژړا کې ورته وويل،
دغه يهودي راته دغم خبره کړې هغه {کعب الاحبار} ديهودو عالم؟
عمر رضي الله ورته وويل زروايه هغه څه ويلي؟
أُم کلثوم رضي الله عنها وويل هغه وايي چې ستا خاوند امير المؤمنين د دوزخ په غاړه ولاړ دی او دا خبره زموږ کتاب کې ليکلې ده.
عمر رضي الله ورته وويل ماشاء الله نو ته دې خبرې ته دومره په چغو ژاړې؟
خو زما گومان دی چې زه الله جل جلاله نيکبخته پيدا کړی يم.
بيا يې د {کعب الاحبار} دروستلو امر ورکړو -کعب الاحبار چې کله راوستل شو او عمر رضي الله عنه له ويرې او دهشت ډکه څهره يې وليدله وارخطا شو او ويې ويل يا امير المؤمنين چالاکي او بيره به راباندې نه کوې -ته اول زما خبره واوره زما دی په الله جل جلاله قسم وي ته به دهمدې مياشتې اخر کې جنت کې ويې.

عمر رضي الله عنه ورته موسکي شوه ورته يې وويل ماشاء الله لکه ته د جنت ټيکدار يې لږ مخکې دې ويلې چې زه د دوزخ په غاړه ولاړ يم اوس وايې د دې ذالحجې اخر کې به جنت کې يې دا لاکوم حکمونه دي چې ته يې کوې؟

{کعب الاحبار} ورته ويل هو زموږ کتاب کې ستا دټول عمر علایم ليکل شوي دي او هغې کې ليکل شوي چې ته کله خليفه شى؛ نو د مسلمانو فتحې به دومره زياتې شي چې د دنيا شرق غرب شمال جنوب ته به ورسيرې او ستا مثال داسې دی، لکه ته چې د دوزخ په غاړه ولاړ وي او په دواړه لاسه خلک له دوزخ منع کوې خلک په کثير تعداد کې دوزخ ته روان وي چې تا گوري بيرته به را واپس کېږي يعنې په خپله خوښه به مسلمانيرې او کوم چې د دوزخ غاړې ته دررسيرې ته به يې په زور او

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

قوت منع کوی؛ نو ما داسې ندي ويلې چې ته دوزخي يې داسې مې ويلې چې ته د دوزخ په غاړه ولاړ يې.

بله خبره ستا د جنت ته د تللو پکې د همدې ذالحجې اخري لیکلې خو چې ته وفات شې بيا به خلک تر قیامت په پورې چې کافران وي دوزخ ته به روان وي.

بيا عمر رضي الله عنه رښيا هم په هماغه مياشت کې وفات شو.

يوه شپه عمر رضي الله عنه د شپې اخره حصه کې د خپل عادت مطابق گشت کولو چې ديو کور نه د مور او لور او زونه راغلل مور ورته وايي لورې نن غوا شيدي لږ وکړل او به ورگډې کړه، چې زياتې شي چې خرڅې يې کړو،

لور ورته وويل مورې دا کار امير المؤمنين منع کړی ندی؟

مور يې ورته وويل نو امير المؤمنين ته څه معلومېږي چې تا او به ورگډې کړي؟

لور ورته وويل نو که امير المؤمنين موږ نه وينې نو الله جل جلاله خو مو گوري زه دا کار نشم کولای نو امير المؤمنين چې دهغې تقوی وليدله ډير خوشحاله شو يو روايت کې دي چې بيا يې خپل ځوی ته په نکاح کړه.*

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۵) برخه:

♦ عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه فرمایي چې دقبایلو بعضي خلک مدينې منورې ته راغلل چې خپل ضرورتونه امير المؤمنين ته مخکې کړي، نو ناوخته راوړسیدل او د مدينې منورې اطرافو کې يې خیمې ووهلې نو عمر رضي الله عنه خبر شو او ماته يې وويل که خوښه دي وي چې ما اوتانن شپه ورباندې پهره يا څو کېدای وکړو ځکه چې دغه خلک له لرې علاقې او اوږد سفر نه راغلي ستومانه دي چې دوی ارام وکړي موږ به ورته ووايو چې تاسې بيغمه خوب وکړئ او څوک ترې غلا ونکړي،

عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه فرمایي ما ورته وويل خوښه مې ده نو دواړو اود سونه وکړل يو خواته زه ترينه چې د خطرې امکان وو په لمانځه لگيا شوم چې هم به عبادت وکړم او هم پهره اوبل خواته امير المؤمنين شو،

لږ وخت بعد له يوې خیمې د ماشوم د ژړا او ازراتلو خو خبره اوږده شوه هغه نه غلی کېدو نو امير المؤمنين ورغی ورته يې وويل خورې دا ماشوم ولې ژاړي غلی يې کړه هغې لږ وخت لپاره غلی کړو خو بيا په ژړا شو او عمر رضي الله عنه بيا ورغی چې ماشوم غلی کړه، خو همداسې دا کار تر اخري شپې پورې جاري وو اخر کې بيا عمر رضي الله عنه ورغی ورته يې وويل ته خو ډيره بده موري يې هيڅ دې زړه کې رحم نشته،

هغې ورته وويل وروره زه لتا ډيره تنگه شوم بيا بيا راځي نو ستا زما سره څه کار دی،

* حياة عمر ۱/ ۳۲۷-۳۲۸، طبقات الکبری ۳/ ۲۵۳

نو عمر رضي الله عنه ورته وويل گرانې خورې ماشوم ته شودې ورکړه زه ستا ضامن یم عمر رضي الله عنه به ستا د بچي لپاره خپل فرمان بیرته واخلي او تاته به پوره نفقه مقرر کړي هغې ماشوم ته شودې ورکړې ماشوم غلی شو صبا شوی هم وو عمر رضي الله عنه او عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنه مسجد ته راغلل لمونځ ته عمر رضي الله مخکې شو؛ خو لمونځ کې یې ژړل له ژړا له وجې یې له سینې مبارکې اواز نه راوتل، چې لمونځ اداء شو امیر المؤمنین ممبر ته پورته شو ویې فرمایل هلاکت دی د عمر لپاره څومره ماشومان به له لوږې مړه شوي وي څومره ماشومانو به ژړلي وي زه به الله جل جلاله ته څه جواب ورکوم نور یې وفرمایل له نن نه بعد زه د بیت المال خزانچي ته امر کوم چې هر نوي پیدا شوي ماشوم ته به پوره نفقه ورکوي او هغه بنځې ته یې هم پوره ورکړه.

گرانو لوستونکو الله جل جلاله دی مونږ ته هم داسې زړه سوانده عادل حاکم نصیب کړي.

زید ابن حارثه رضی اللہ عنہ قاضی وو، خپل کور کې به یې فیصلې کولې دارالقضاء نه وه جوړه شوې نو دواړه ورغلو اجازه مو واخستله کورته دننه شو؛ خو زید رضی اللہ عنہ یو ساده فرش باندی ناست وو او هغه عمر رضی اللہ عنہ ته پدی خاطر چې امیر المؤمنین دی اشاره وکړه چې د فرش یوه څنډه باندی ورسره کېږي؛ خو عمر رضی اللہ عنہ ورباندې اعتراض وکړو چې دا کار ستا بی عدالتی ده ته باید مدعي او مدعا علیه سره مساوي چلند وکړې بیا زید رضی اللہ عنہ د دواړو دعوو واوریدله نو د شرعې مطابق باید دعوه کوونکي شاهدان یا گواهان چې د شاهدی ورکولو اهل وي پیش کړی وی ابی ابن کعب سره گواهان نه وو، نو بیا د شرعې مطابق باید منکر قسم وخوري نو زید رضی اللہ عنہ ابی ابن کعب رضی اللہ عنہ ته وویل زه د قسم خوړلو نه څوک نه بچ کوم او نه په دې باره کې چاته سوال کوم دا یو شرعي حق دی خو تاته سوال کوم چې امیر المؤمنین له قسم خوړلو معاف کړی.

عمر رضي الله دزید رضي الله عنه پدې خبره هم اعتراض وکړو چې داسې ندي کول پکار که داسې دلیل پیدا شی چې حاکمان له قسم کولو معاف شی بیا به تر قیامتہ دا کار جاري وي چې داسې

۵۰ عدالتی ده، نوزده قسم خورم او په حقه قسم خوړل هېڅ کومه ګناه نلري نو عمر رضي الله عنه قسم ۵۰ خوړو او د عوه خلاصه شوه.

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۱۶) برخه:

د مسجد لپاره د مالک بې اجازې د چا ځمکه استعمالول:

❖ د زيد بن اسلم رضي الله عنه نه روايت دی چې عمر رضي الله عنه غوښتل مسجد نبوي صلی الله عليه وسلم فراخه کړي او مسجد سره نژدې ځمکه د عباس ابن مطلب وه، چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم تره وو نو عمر رضي الله عنه ورته وويل چې دا ځمکه ما باندې خرڅه کړه.

خو عباس رضي الله عنه انکار وکړو بيا عمر رضي الله عنه ورته وويل چې ماته يې وېښه خو هغه لدې هم انکار وکړو بيا عمر رضي الله عنه ورته وويل ته يې پخپله مسجد ته وقف کړه خو عباس رضي الله عنه نه منله اخر عمر رضي الله عنه ورته وويل دغه دريو کارونو کې به يو درياندې کوم خو عباس رضي الله عنه ورته وويل نه يې شی راباندې کولی اخر دواړو فيصله وکړه چې ابی ابن کعب رضي الله عنه باندې به فيصله کوو دواړه ابی ابن کعب رضي الله عنه ته ورغلل دواړو ورته حقيقت بيان کړو ابی ابن کعب رضي الله عنه عمر رضي الله عنه ته وويل امير المؤمنين ته حق نلري چې د چا ځمکه بې اجازې يا قيمت ورکولو مسجد کې داخله يا مسجد پکې جوړ کړي،

عمر رضي الله عنه ورته وويل تا دا فيصله په کوم دليل وکړه په قرآن که سنت نبوي؟

ابی ابن کعب رضي الله عنه ورته وفرمايل ما په سنت نبوي فيصله کړې ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه اوریدلي چې کله سليمان عليه السلام بيت المقدس جوړولو نو، چې ما بنام به يې کار بس کړو سهار ته به هغه ديوالونه بيرته وران شوي وو؛ نو الله جل جلاله ورته وحې راولېرله چې ترڅو دې د دغې ځمکې خاوندان نوي راضي کړي نو تاته پکې تصرف کول ناروا دي نو سليمان عليه السلام هغوی راضي کړل نو کله چې عباس رضي الله عنه د ابی ابن کعب رضي الله عنه فيصله واوریدله چې د ده په حق کې وشوه نو په خپله خوښه يې ځمکه مسجد ته وقف کړه،

❖ بل روايت کې د سعيد ابن مسيب رضي الله عنه نه همدغه رقم قصه ذکر شوې خو هغې کې فرمايلي چې کله الله جل جلاله سليمان عليه السلام ته وحې راولېرله نو سليمان عليه السلام دهغې ځمکې خاوند راوغوښتلو ورته يې وفرمايل دا ځمکه په ما خرڅه کړه هغه قيمت ورته وښودلو نو سليمان عليه السلام قيمت ورته اداء کړو نو هغه سړي ترينه پوښتنه وکړه زما دغه ځمکه ښه ده که دغه روپی- سليمان عليه السلام ورته وويل ځمکه ښه ده ځکه مسجد پرې جوړوم هغه سړي انکار وکړو چې نه يې خرڅوم سليمان عليه السلام ورته قيمت زيات کړو هغه بيا پوښتنه وکړه چې دغه ډبل قيمت ښه دی که ځمکه؟ سليمان عليه السلام ورته وويل ځمکه هغه بيا انکار وکړو همداسې دهغه سړي پوښتنې زياتې شوې او قيمت هم څو چنده شو اخر کې سليمان عليه السلام ورته وويل دغه څو چنده

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

قيمت واخله خوبيا به دا پوښتنه نکوي چې ځمکه ښه ده که روپی نور دي دا پوښتنې بس کړه کنه په زور يې درنه اخلم نو الله جل جلاله ورته وحي راو ليږله چې اي سليمان عليه السلامه که ته دغه نفرتنه د خپل لاس د مزدوري نه او خپل رزق نه قيمت ورکوي خو ته پوی شه اوستا کار که ته يې د الله جل جلاله د درکړل شوي مال نه ورکوي نو ترڅو چې راضي شوی نه وي دده ځمکه کې مسجد نشي جوړولای نو سليمان عليه السلام هغه نفرتنه ترهغې روپی وزياتولې ترڅو يې راضي کړو نو ابي ابن کعب رضي الله عنه ورته وفرمايل ما دغه خبره د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوريدلې نو عمر رضي الله عنه وويل ټيک شوه زه ترې تيريم ترڅو چې د عباس رضي الله عنه خوښه نوي نه يې مجبوروم،

نو چې کله عباس رضي الله عنه د ابي ابن کعب رضي الله فيصله واوريدله ويی ويل ما خپله ځمکه د مسجد لپاره وقف کړه نو په دې لاندې حکمت دا وو چې راتلونکې مسلمانانو ته پکې يو صريح حکم پلاس ورغی او لدې معلومه شوه هغه خلک چې پردې ځمکې غصب کړی بيا پکې مسجد جوړ کړی باکل ناروا دی لمونځ پکې نه کېږي بل دا خبره واضحه شوه چې عمر امير المؤمنين وو خو ديو ادنی قاضي فيصله يی ومنله او زور او قوت يې استعمال نکړو.

د عمر رضي الله عنه د سیرت او عدالت (۱۷) برخه:

❖ کله چې عمر ابن العاص رضي الله عنه افريقايی شتمن او تاريخي هيواد مصر فتحه کړ؛ نو دې فتحې کې ورسره د امير المؤمنين ځامن عبدالله او عبدالرحمن ابن عمر رضي الله عنهم هم شريک و؛ خو عبدالرحمن ابن عمر رضي الله عنه يو بل نفر چې سروعه ابن عتبه بن حارث نوميدو غلط کړو او شراب يې ورباندې وڅکل چې شپه تيره شوه نو؛ عبدالرحمن رضي الله عنه، عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته چې دمصر حاکم وو ورغی ورته يې وويل چې مونږ دواړو يو قسم شراب څکلي مونږ دواړه پاک کړه يعنی حد راباندې جاري کړه، عمرو ابن العاص رضي الله عنه ورته وويل صباته راشئ نو عبدالرحمن رضي الله عنه کور ته روان شوه لاره کې يې ورور عبدالله ابن عمر رضي الله عنه وليدو ورته يې وويل ما بېگه شراب څکلي او مست شوی يم نو عبدالله ابن عمر رضي الله عنه ورته وويل ښه کار دی ندی کړی؛ خو چاته ونه وایي رازه کورته زه به سردر باندې (گل) يا وخریم او په درو به دی هم ووهم پاک به شي خو ډيره دشرم خبره ده چې خلکو ته معلومه شي چې د امير المؤمنين ځوی شراب څکلي عبدالرحمن رضي الله عنه ورته وويل چې ما خو والي صاحب عمرو ابن العاص خبر کړی دی. نو عبدالله ابن عمر رضي الله عنه ورته وويل رازه چې سر خو در باندې (گل) يا وخریم هغې وخت کې د شرابو څکونکي ته هم درې وې هم سر خړيل نو سړي يې ورته وخريلو او بيا عمرو ابن العاص رضي الله عنه په دورو ووهلو،

* کنز المال: ج/۳/ص/۳۴۵، تاريخ ابن عساکر: ۵/ص/۶۷۸، تاريخ خلفاء الراشدين: ج/۱ _ باب حياة امير المؤمنين

◆ کله چې عمرو ابن العاص رضي الله عنه ته ليک ورسيدو د حکم تعميل يې وکړو سمدستي په اوبانو را سپاره شول او ځان يې مدينې منورې ته را ورسوو قربان له داسې واکمن چې يو مکتوب باندې له افريقا نه يو والي چې اوس د بادشاهيت لري ورته په مياشتو سفر کوي او د امير اطاعت کوي او ځان رارسوي او قربان له داسې والي چې بيشماره ملکونه يې فتح کړي او د اسلام جنده يې پرې لږولی هيڅ ځان ورته بد نه ښکاري په خوشحالي امر ته غاړه ږدي او د مياشتو سفر کوي خو نه اعتراض کوي نه سرغړونه کوي او نه يې ځوی دراتلو څخه انکار کوي دا ټوله خوښي اسلام کې ده څوک چې اسلام نه خبر وي دغسې د امير اطاعت کوي کله چې را ورسيدل دواړه امير المؤمنين ته

◆ انس رضي الله عنه فرمايې چې هغه يې په وهلو شروع وکړه؛ نو مونږ هم غوښتل چې سم يې ووهي چې بيا دکوم واکمن ځوی داسې غلطي ونکړي او عمر رضي الله عنه ورته وويل وهه يې ترڅو يې عقل سرته راشي، انس رضي الله فرمايې چې دومره يې ووهلو چې مونږ نور غوښتل چې بس يې کړي، بيا يې ورته وويل دا پلار يې يعنې عمرو ابن العاص هم پدې سرسريو څو درې ووهه چې بيا يې ځوی دومره ظلم او بې ادبي ونکړي، هغه مصري ورته وويل يا امير المؤمنين پلار يې نه وهم هغه گناه نده کړې بيا امير المؤمنين دواړو ته وفرمايل الله تعالیٰ خو خپل بندگان ازاد پيدا کړي تاسې په کوم دليل غلامان ترې جوړ کړي؟

د جاسوسۍ په تور د مسلمان د وژلو حکم او قتل خطاء

(1) امير المؤمنين عمر ابن الخطاب رضي الله عنه يو تن چي - جارود يا ابن جارود نوم يي وو دبحرين امير يا والي ٽاکلي وو هغه يو تن چي ادرياس نوميده پدې تور چي دوشمن ته جاسوسي کوي دوشمن ته د مسلمانانو په ضد خطونه ليکي او د مسلمانانو رازونه هم افشاء کوي ووژلو خو چي کله يي سر تري پريکړو نو هغه چغي وهلي هاي عمر هاي عمر هاي عمر رضي الله عنه،

نو عمر رضي الله عنه سمدستي ليک وليکلو او دبحرين والي ته يې زرد راتلو حکم وکړو جارود ته چې کله د امير المؤمنين ليک ورسيدلو بې له ځنډه په سورلی سپور شو او مدينې منورې ته يې ځان راوړسولو،

بيايي جارود ته وويل ادياس دي ولي و وڙلو هغه ورتنه وويل چي يا امير المؤمنين ماته اطلاع راغلي وه چي ادياس دښمن ته خطونه ليكل جاسوسي شڪ ورباندي وو او د دښمن صف ته د ورتللو اراده يي لرله.

ليکوال: حبل الله المتين

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

عمر رضي الله عنه ورته وويل ښه ته د شک په بنياد د يو مسلمان وينه تويوي؟
 فقط د غلطې ارادې په کولو باندې خلک وژني؟
 په خط او کتابت کولو باندې يو مسلمان قتلوي؟
 جاروده ته ماته ووايه چې څوک داسې شته چې د شر او فساد اراده يې نوي کړي؟
 نو غلطه اراده خو ملايکې هم نه ليکې تر څو چې چا بد عمل کړی نوي.
 ښه، ته ما د دې لپاره ټاکلی يې چې د خلکو ژوند وژغوري خلکو ته خدمت وکړي د خلکو ستونزې
 حل کړي او که د دې لپاره چې خپل رعيت ووژني؟
 ای جاروده که چېرته زما سره دا ويړه نوي چې راتلونکې مسلمانان به بيا زما پدې کار عمل کوي او
 هر څوک به په قتل خطا قصاصيږي نو ما به اوس ستاسو قلم کړی وو.
 پاڅه له مخې مې ورک شه بيا داسې کار ونکړي او لاړ شه د ادرياس وارثينو ته ديت ورکړه.
 هغه والي جارود بيرته بحرين ته لاړ او د مړه شوي وارثينو ته يې سل اوښان ديت ورکړل،
 (۲) عطاء رضي الله عنه فرمايي چې عمر رضي الله عنه به هر کال د حج موسم کې خپل ټول واليان او
 اميران راغوښتل،
 بيا به يې اعلان وکړو چې زما دغه حکمرانانو په هر چا ظلم کړی وي را دې شي نو يوه ورځ يې اعلان
 وکړ، چې هر چا باندې چا ظلم کړی وي ودي وايي ټول مسلمانان غلي شول خويوتن راپورته شو او
 ويې ويل چې ما باندې فلاني والي ظلم کړی زه يې سل درې وهلې يم، نو عمر رضي الله عنه هغه والي
 را وغوښت او دغه نفر ته عمر رضي الله وويل واخله دره او سل درې يې ووهه،
 دې وخت کې عمرو ابن العاص رضي الله عنه دمصر والي را پورته شو ويې ويل ای امير المؤمنينه لږ
 احتياط کوه که داسې وکړي نو بيا به ترقيامته ستا دغه کار د يو قانون په شکل چليږي او يو سنت به
 جوړ شي ته ماته اجازت را کړه چې زه دغه نفر راضي کړم بيا يې هغه نفر په دوه سوه ديناره راضي کړو
 يعنې په هره دره دوه ديناره،
 بيا عمر رضي الله و فرمايل ما دغه دانتقام قانون در رسول الله صلى الله عليه وسلم نه ياد کړی بيا يې
 د جلييب رضي الله مشهوره قصه بيان کړه، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم اعلان کړی وو، چې
 د چا په ماکوم حق وي را دې شي او خپل انتقام دې واخلي او جلييب رضي الله ويلي وو، چې تازه په
 دره وهلی وم زه غواړم خپل انتقام واخلم چې دا واقع به بيا تفصيل سره ذکر کړو،

• {1} کنز العمال ج 4 صفحه 419

{2} کنز العمال ج 4 صفحه 421،

و ذکر ابن جرير فی کتابه

د عمر رضي الله عنه د عدالت (۱۹) برخه:

قتل خطاء او انتقام آخستل،

(۱) د حسن ابن علي رضي الله عنه څخه روايت دی، چې په مدينه منوره کې د يوې حاملې ښځې خاوند له څه مودې ورک وو او امير المؤمنين به څرخ خوراک لباس ور ليرېل، يوه ورځ يې د څه ملاحظاتو په خاطر راوغوښتله او څوک يې ورو ليرېلو چې راشي خو هغې د راتلونو نه انکار وکړو، دوهم ځل يې بيا جواب ور ليرېلو، خو هغه ښځه راتلو ته تياره نه وه،

چاورته وويل ښه خبره داده، چې امير المؤمنين ته ورشي هغې چغې کړې چې هې زما بخته د امير المؤمنين زما سره څه کار دی چې ما غواړي،

خوله ويرې له کوره راووتله، خوله په وړاندې د بچي پيدا کېدلو دردونه راغلل او د چا کورته ورننوتله او هلته يې ماشوم بې وخته پيدا شو ماشوم دوه چغې وکړې او مړ شو نو، چې کله امير المؤمنين خبر شو؛ نو ډير خفه شو او ټول صحابه کرام يې راوغوښتل چې تاسې ووايې چې ما باندې د دې ماشوم د قتل گناه شته کنه ډيرو صحابه کرامو ورته وويل چې تا باندې هېڅ نشته ځکه تا خو فقط ادب ورکولو لپاره راغوښتي وه،

خو علي رضي الله عنه غلی ناست وو، عمر رضي الله عنه ورته وويل ته خو هم څه ووايه ستا څه رايه ده؟

علي رضي الله عنه ورته وويل که چېرته دغه صحابه کرامو له خپل ځانه تاته ويلې وي چې ته گنهگار نه يې نو دوی په غلطه دي او که دوی ستا د خوشحالي لپاره داسې وايي نو دا ستا لپاره ښه نده، اصل خبره داده چې تاته خپل رعب معلوم دی خلک لتا څومره ويرېږي او زنانه ذات خو هسې هم کمزورې زړه لري،

او دغه ښځې ستاله ويرې له راتلونو نه هم انکار کړی نو ځکه، ته بايد د دې ماشوم د قتل خطاء ديت اداء کړی، نو عمر رضي الله عنه ته د علي رضي الله عنه رايه خوښه شوه او ورته يې وويل چې ته دغه ديت ټولو قريشو باندې تقسيم کړه او هغې ښځې ته يې ورکړه،

سبحان الله داسې عدل داسې تقوی او د الله جل جلاله ويرې په معمولي خطاء باندې پخپل ځان فيصله کوي او ديت اداء کوي.

(۲) د زيد ابن وهب رضي الله عنه نه روايت دی چې يو ورځ امير المؤمنين رضي الله عنه له کوره راووتلو او گوتی يې غوږونو کې ورکړې وې لکه چې څوک اذان کوي او چغې يې وهلې ای هغه خلکو چې تاسې عمر ته اوزونه کوی زه حاضر یم زه ستاسې فريادونه اورم زه ستاسې هې عمره های عمره اواز اورم،

صحابه کرام حيران شول چې امير المؤمنين باندې څه وشول؟

چا ورته وويل امير المؤمنين ته د کوم امير يا والي لخوا نه ليک راغلی چې هغوی نه قتل خطاشوی او يو مجاهد سپه سالار يا قومندان يا سرلښکر دا کار کړی هغه داسې وه چې مجاهدينو کافران پسې اخستي وو او هغوی د يو لوی نهر نه اخواته لاړل او مجاهدينو سره داسې اسباب نه وو، چې معلومه

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

کړي چې نهر څومره ژور دی چا ورته یو سپین گیري ضعیف سړی وښودلو چې دغه سړی تجربه لري هغه قومندان یا سرلښکر هغه سړي ته وویل دې نهر ته کوز شه او د دې ژور والی معلوم کړه هغه سپین گیري ورته وویل زه دا کار نشم کولای ځکه چې سخته یخني ده اوبه واورې پشان یخې دي، نو که زه ور کوز شم مړ کېږم خو هغه سرلښکر ورته وویل چې ته به ضرور دغه کار کوي ځکه چې مونږ ته دهغه اخوا علاقه فتح کول ضروري دي،

اخر یې سړی په زوره اوبو ته ور کوز کړ، خو هغه د یخني تاب ونه لرلو او چغې یې کړې وای عمرا وای عمرا وای او اوبو ډوب کړو او وفات شو،

نو عمر رضي الله عنه چې لیک ولوستلو زړ یې جوابي لیک ولیکلو او هغه سرلښکر قومندان یې راوغوښتلو چې کله قومندان راغی شو ورځې به هغه ورته راغې سلام به یې وچولو خو عمر رضي الله عنه به مخ ترې وگرځولو همداسې یې څو ورځې ورسره وکړل بیا یې راوغوښتلو،

ورته یې وویل ولې دې هغه سړی ووژلو سرلښکر ورته وویل، نو ماڅه کړی وای بله چاره نه وه، چې داوبو ژور والی معلوم کړو نو مجبوري نه مې وربښکته کړو مونږ ته دهغه ځایونو چې اوبو نه اخوا وو، فتحه ضروري وه،

نو عمر رضي الله عنه ورته وویل اوس دې قصاص کوم قصاص ته تیار شه،

سپه سالار ورته وویل نو ته نه گوري چې مونږ څومره ملکونه فتح کړل او دا سلام بیرغ مو ورباندی ودرولو اوس ته ما په یوه خطا قصاصوي او زما دملکونو فتحو ته نه گوري؟

عمر رضي الله ورته وویل الله جل جلاله ته داسې فتحې ندي قبولې چې د یو مسلمان ناحقه قتل پکې وشي څوک په ناحقه ووژل شي،

الله جل جلاله ته تر هر څه خپل بندگان گران دي،

زما دې په الله جل جلاله قسم وي چې زما دا ویره نوی چې زما نه بعد به خلک قتل خطا باندې هم قصاص جاري کوي ما به اوس تانه سر قلم کړی وی.

بیا یې ورته وویل پاڅه لاړ شه او دهغه وفات شوي تن خاندان ته دیت ورکړه،

بیا امیر د حکم تعمیل وکړو او دیت یې اداء کړو، الله تعالی دې مونږ ته هم همداسې عادل امیران راکړي.

• (۱) رواه البيهقي باب فضائل خلفاء الراشدين

(۲) کنز العمال ج ۷ صف ۲۹۹

(۳) حياة الصحابة ج ۴ صف ۱۰۸

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۰) برخه:

د امير المؤمنين د مسلمانانو لپاره سينه مبارکه فراخه ساتل:

(۱) د جرير ابن عبد الله رضي الله عنه نه روايت دی چې، عمر رضي الله عنه ابو موسی الاشعري رضي الله عنه د اسلامي فوج سپه سالار ټاکلی وه او دغه صحابي ډیر مشهور محدث او باتور شخص وه. یو ځل مجاهدینو ډیره زیاته کامیابي حاصله کړې وه او ډیر غنیمتونه یې لاس ته ورغلي وو او ابو موسی الاشعري رضي الله عنه هغه غنیمتونه مجاهدینو تر منځ تقسیم کړل؛ خو یو ځوان ته یې د خپل استحقاق نه د غنیمت مال کم ورکړ؛ نو هغه مجاهد انکار وکړ و یې ویل ماته به خامخا پوره برخه راکوې او دې وخت کې ابو موسی الاشعري رضي الله عنه ته غصه ورغله او هغه مجاهد یې شل (۲۰) درې ووهلو او د سروینستان یې هم ورته لنډ کړل هغه مجاهد خفه شو هر څه یې پرینودل او د شکایت لپاره امير المؤمنين ته راغی.

کله چې راوړسیدلو او امير المؤمنين ته مخامخ ورغی د خپل سروینستان یې جیب کې راوړي وو او د عمر رضي الله عنه په سینه یې وروویشتل او په ژړا شو چې واخله دا وینستان ستا امارت کې راباندې ابو موسی الاشعري بې له کومې گناه غوڅ کړي او شل درې یې وهلی هم یم عمر رضي الله عنه بې لدې چې د دې مجاهد په بې ادبی غصه شي ورپورته شو په مینه یې غیږ کې راوښوده او د انتقام اخستو وعده یې ورسره وکړه. سمدستی یې خط ولیکلو:

د الله جل جلاله د ثنا صفت او درود ویلو وروسته زما لیک ولوله او که دغه مجاهد سره دې لکه ده چې ذکر وکړو رښتیا ظلم کړی وی او خبره یې رښتیا وي نو که تا دا کار د خلکو په وړاندې کړی وي د خلکو په وړاندې ورته کپنه چې وینستان دې غوڅ کړي او شل درې دې ووهي او که ځانله ځای کې دی کړی وي نو ځانله ځای کې دې درنه انتقام واخلي.

امير المؤمنين همدغه مجاهد ته لیک ورکړ او له میلمستیا وروسته یې رخصت کړو.

خو د مجاهد دا تمعه نوه چې رښتیا به ابو موسی الاشعري رضي الله عنه د حکم تعمیل وکړي ځکه چې هغه د زرگونو مجاهدینو مشر او سپه سالار دی.

نو کله چې مجاهد وروړسیدو لیک یې ورکړو او هغه لیک خلاص کړو او له لوستلو وروسته یې وویل زه حاضر یم زه حاضر یم.

امير المؤمنين امر دی په سر سترگو بیایې امر وکړو هلې زړه یې هماغه دره او قینچي یا بیاتي راوړئ چې ما وړباندې دغه مجاهد وهلی او وینستان مې پرې غوڅ کړي هغوی ورته راوړل او ابو موسی الاشعري رضي الله عنه ورته کپناستو او یې ویل راشه خپل انتقام دې واخله کله چې مجاهد د ده دغه عاجزي او د امير المؤمنين د حکم په ځای کولو اراده ولیدله ورته یې وویل بس ما وښلی ما د الله جل جلاله درضاء لپاره معاف کړې ته زموږ امیر یې او موږ ستا لښکر یو که تا اول کې معافي غوښتی وای ما به معاف کړی وای.

ابو موسی الاشعري رضي الله عنه دغه مجاهد غیږ کې ونيولو او د ده مهرباني یې وستایله.

دغه وو د عمر رضي الله هغه نرمي چې ويلی یی وه زه له کوچو زیات د اسلام په باره کې نرم یم او په حقیقت کې یې ثابته کړی وه.

(2) حرماوي رضي الله عنه روایت کوي، عمر رضي الله عنه فیروز الدیلمي رضي الله عنه ته لیک واستوو چې ډیر وخت وشو چې بیغمه دشهدو مزی اخلې راشه ته یو بهادر صحابي یې جهاد کې برخه واخله هغه ته چې لیک ورسیدو سمدستي یې وسله را وخستله راروان شوه چې مدینې منورې ته راورسیدو نو عمر رضي الله عنه ته ورغی او د ننوتلو اجازت یې واخستو کله چې دننه کېدلو یو قریشي ځوان هم ورسره دننه کېدلو کوښښ وکړو دواړه دروازه کې سره ټکر شول فیروز الدیلمي رضي الله عنه ورته څپیره ورکړه او هغه وینې شو، کله چې فیروز الدیلمي رضي الله عنه دننه شو هغه ځوان هم دننه شو او امیر المؤمنین رضي الله عنه ته یې شکایت وکړو چې زه فیروز الدیلمي رضي الله عنه ووهلم نو امیر المؤمنین رضي الله عنه ترې پوښتنه وکړه دغه ځوان دې ولې ووهلو؟

فیروز الدیلمي رضي الله عنه ورته وویل اول خوتا ما پسې لیک رالېږلې وه تارا غوښتی وم بیامې درنه دننه راتلو اجازت اخستی وه او دغه قریشي ځوان؛ خونه تارا غوښتی وه او نه یې دننه راتلو اجازت اخستی وه او ده کوښښ کولو چې زما نمبر کې دننه راشي او ټکر هم ده راسره وکړ.

نو امیر المؤمنین رضي الله عنه ورته وویل ته خو ټکر کولو سره زخمي شوی نه یې او دغه ځوان تا زخمي کړو که دغه ځوان بې اجازته راتلو نو ما به ترې پوښتنه کړی وای او زما خوتا سره کوم د راز خبره نه چې بل څوک پرې خبر نشي بیا یې هغه قریشي ځوان ته وویل چې راشه او خپله بدله ترې واخله کله چې هغه ځوان راوړندې شو نو عمر رضي الله عنه ورته وویل چې دومره صبر وکړه چې یو حدیث شریف درته بیان کړم.

◆ کله چې اسود عنسی لعنة الله علیه د نبوت دعوه وکړه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ډیر خپه شویوه ورځ یې چې د سهار لمونځ اداء کړو مونږ ته یې مخ راواړولو چې نن شپه د الله جل جلاله یو غوره او محبوب بنده فیروز الدیلمي رضي الله عنه راوړېدو.

اسود عنسی لعنة الله علیه یې قتل کړو هغه غوره شخص همدا فیروز الدیلمي رضي الله عنه دی. ایا ته له داسې غوره شخص نه هم خپله بدله اخلی؟

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

هغه ځوان وويل ما د الله جل جلاله لپاره معاف کړو.

فيروزالديلمي رضي الله عنه وويل يا امير المؤمنين ايا ته د قيامت په ورځ د دغه حديث شريف گواهي ورکوي؟

امير المؤمنين ورته وويل هو.

زه گواهيم او ما دغه حديث شريف پخپله اوريدلى دى نو.

فيروزالديلمي رضي الله عنه هغه قريشي ځوان ته وويل واخله دا زما توره او دا آس او شل زره درهم ما تاته بخشش درکړل.

هغه ځوان وويل ما خود الله جل جلاله دراضي کولو په خاطر له زړه بښلى يې زه روپۍ نه غواړم.

فيروزالديلمي رضي الله ورته وويل ما د دې حديث شريف په خوشحالي کې درکړل تابل غوره شخص به زه چېرته پيدا کړم بيا هغه ځوان دغه هديه قبوله کړه.

گرانو دوستانو يو طرفته که امير المؤمنين د عدالت پلي کولو کلک هوډ کړى وو خو بل طرفته يې خپل رعيت ته د بښنى کولو او مينې محبت درس هم ورکړى وه دوى پخپل منځ کې لکه ورونه او يو جسد داسې وو، خپله به يې غلطې نه کوله که بل وکړه نو معاف کوله يې.

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۱) برخه:

د اور سوزولو سزاء چاته ورکولو حکم:

◆ د عبدالله ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دى چې يوه وينځه امير المؤمنين ته راغله او شکايت يې وکړو چې زه خپل مالک يا بادار د شک په بنياد په اور کېنولم او زه وسوزيدم چې زما شرمگاه يا عورت هم وسوزيدو،

عمر رضي الله عنه ورته وويل چې ايا ته هغه ليدلې يې چې تا غلط کار کړى وي؟

وينځې وويل نه،

بيا يې ترينه پوښتنه وکړه چې تا په ځان گواهي يا تا اقرار او اعتراف کړى؟

* (1) رواه البيهقي عن جرير ابن عبد الله

(2) كنز العمال ج 4 ص 299

حيات حياة الصحابة باب عدل عمر رضي الله عنه

وينځي وويل نه.

نو عمر رضي الله عنه ورته وويل لاږه شه مالک ته دې ووايه چې امير المؤمنين غوښتي يې.

وينځه لاږه خپل بادار يې راوستو، عمر رضي الله عنه ورته وويل دغه وينځه دې ولې سوزولې؟

هغه وويل چې زما ورباندي شک دی چې بدکاره ده،

عمر رضي الله عنه ورته وويل يعنې تاليدلې نده چې بدکار کوي؟

هغه وويل هو مانده ليدلې؛ خو ورباندي شکمن يم.

عمر رضي الله عنه ورته وويل نو تاسره بله سزا نه وه چې تا ورکړې وي؟

په اور سوزول خو يواځې د الله جل جلاله صفت دی لکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي،

لَا يُعَذَّبُ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ

په اور بل څوک سوزول نشي کولای يعنې ورته رواندي مگريواځي الله جل جلاله يې کولای شي چې

د اور مالک او خالق دی بيا يې ورته وويل که ما درسول الله صلى الله عليه وسلم نه اوريدلې نه وای

چې وينځه او غلام دې د بادار نه او ځوی دی د پلار نه انتقام نه اخلي نو مابه ته هماغسې په اور

سوزولې وای،

بيا يې دهغې بادار سل دورې ووهلو او خوشې يې کړو او وينځې ته يې وويل چې، زه؛ ته د الله جل

جلاله لپاره ازاده يې ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، کوم بادار چې خپل غلام

ته په اور سزا ورکړه هغه ازاد شو، نوله دې نه معلومه شوه چې:

☞ په اور سوزول ناروا دي.

☞ که غلام ته يې سزا ورکړې وي سل درې به وهل کېږي.

☞ غلام او وينځې ترې ازادېږي.

☞ ځوی د پلار نه انتقام نشي اخستی.

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۲) برخه.**د ذميانو او غلامانو حکم څه دی چې جرم وکړي؟**

(۱) مکحول رضي الله عنه فرمایي: چې بیت المقدس فتح شوی و مونږ ټول د امیر المؤمنین په شمول هلته و، یوه ورځ عبادۀ ابن صامت رضي الله عنه یو نبطي غلام ته وویل: راشه دغه زما آس لږ ونیسه لږه شیبه وروسته یې درنه اخلم.

هغه نبطي غلام انکار وکړ؛ نو عبادۀ ابن صامت رضي الله عنه ته غوصه ورغله او هغه یې ووهه او سر یې مات شو هغه غلام امیر المؤمنین ته ورغی او شکایت یې وکړ، امیر المؤمنین عبادۀ ابن صامت رضي الله عنه نه پوښتنه وکړه چې دغه غلام دې ولې وهلی دی؟

عبادۀ ابن صامت رضي الله عنه ورته وویل: زما یو مشکل دی چې زه ډیر ژر غوصه کیرم، دې غلام زما خبره ونه منله او ما وواهه.

عمر رضي الله عنه ورته وویل: اوس نو ورته کښینه چې بدله درنه واخلي،

دې وخت کې زید ابن ثابت رضي الله عنه دغه خبره واوریدله او عمر رضي الله عنه ته یې وویل: ولې ته اوس د بادار نه د غلام بدله اخلي؟ او تا ته حدیث شریف معلوم دی چې بادار نه د غلام او پلار نه د زوی بدله نه شي آخستی، نو عمر رضي الله عنه ورته وویل: صحیح ده عبادۀ ابن صامت رضي الله عنه دې دیت ورکړي بیا هغه دیت ورکړ او هغه یې راضي کړ.

(۲) د سويد ابن غفله رضي الله عنه نه روایت چې کله شام فتح شو، امیر المؤمنین رضي الله عنه هم هلته تشریف راوړی و، نو یو یهودي ورته راغی او شکایت یې وکړ چې زه ستا د پوځ یو مجاهد ډیر زیات ووهلم دا وگوره سر مې مات او ټول بدن مې تک شین دی.

نو عمر رضي الله عنه ته ډیره غوصه ورغله چې دا څوک دی چې ذمي یهودي یې وهلی دی؟ نو صهیب رضي الله عنه ته یې امر وکړ چې پاڅه او هغه نفر ماته راوله، کله چې صهیب رضي الله عنه ورغی گوري چې هغه نفر مشهور جلیل القدر صحابي عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه دی.

صهیب رضي الله عنه ورته وویل: امیر المؤمنین رضي الله عنه درته ډیر په غوصه دی او ته یې غوښتی یې ته داسې وکړه چې اول معاذ ابن جبل رضي الله عنه ته ورشه له هغه غیر بل څوک امیر المؤمنین رضي الله عنه خبره نه شي کولای او ډار یې، ته هغه ته پوره حقیقت بیان کړه هغه به امیر المؤمنین رضي الله عنه ته وایي چې تا ته دومره فرصت در کړي چې ته خپله خبره وکړي.

هغه هم داسې وکړل او مسجد ته راغی عمر رضي الله عنه په جمع ولاړ و چې کله فارغ شو غږ یې وکړ چې صهیب چیرې دی؟ هغه نفر یې راوست، صهیب رضي الله عنه ورته وویل: زه دغه یم، هور اوستی مې دی، دغه وخت کي معاذ ابن جبل رضي الله عنه پورته شو او ویې ویل:

یا امیر المؤمنین رضي الله عنه زما یوه غوښتنه ده، عمر رضي الله عنه ورته وویل: وایه څه وایي؟

معاذ ابن جبل رضي الله عنه ورته وویل: دغه سړی عوف ابن مالک الاشجعي دی ته وړ باندې جلدي یا تیزی مه کوه هغه پریږده چې تا ته یو ځل پوره حقیقت بیان کړي بیا ته چې هره فیصله کوي ټولو ته په سر سترگو منظوره ده.

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

عمر رضي الله عنه وويل: سمه ده رادې شي، عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه خپله خبره داسې شروع کړه.

ما دغه يهودي وليده، چې يوه مسلمان نه بښخه يې په خړه سپره کړې وه هغې چغې وهلې دغه يهودي کوښښ کولو، چې د خړه نه يې راوغورځوي؛ خو هغې ځان ټينګ کړی و، بيا دغه يهودي دیکه ورکړه او هغه بښخه لاندې راپريوتله او ترڅو چې را پورته کيدله نو دغه يهودي ور منډه کړه او د پاسه ور باندي ځملاست (پريوتی) چې بدن امي ورواړوي دغه وخت کې زه ورو رسيدلم او دغسې عمل مې ورسره وکړ چې ته يې گورې.

عمر رضي الله عنه ورتنه وويل: چې ته ولاړ شه او هغه بښخه راوله چې ستا رښتيا او درواغ معلوم شي کنه نو سزاء ته ځان تيار کړه، عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه د هغې بښخې کورته ورغی ورتنه يې وويل: امير المؤمنين رضي الله له تانه حقيقت اوريدل غواړي کنه نو ماته به سزاء را کوي، د هغې بښخې پلار او ورور عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه ته وويل: تا مونږ په شرمو وشرمولو ستا څه اراده ده چې دا هلته ولاړه شي؟ او نور هم وشرمېږو چې څوک خبر نه وي هغه هم خبر شي؟

هغې بښخې ورتنه وويل: زه به خامخا ورځم او عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه چې په ما غيرت کړی دی زه به يې بچ کوم.

بيا يې پلار او ورور ورتنه وويل: تاته ضرورت نشته مونږ به دواړه ورشو او ستا حقيقت به ورتنه بيان کړو، هغه دواړه راغلل او بلکل هماغسې بيان يې وکړ څنگه چې عوف ابن مالک الاشجعي رضي الله عنه کړی و.

کله چې عمر رضي الله عنه ته حقيقت معلوم شو امري يې وکړ چې دغه يهودي اعدام کړي او صحابه کرامو هغه يهودي اعدام کړ.

بيا يې وويل: اى مسلمانانو وروڼو تاسو اوړی د چا د ذميتوب نه مطلب دا نه دی چې دوى به داسې قسم حرکتونه کوي او تاسې به يې معاف کوئ.

خبردار هر هغه څوک چې د اسلام خاورې ته داخل شي او يا له مخکې پکې او سيږي که هغه په خپله خوښه راغلی وي يا چا راغونښتی وي هغه اشغالگروي يا مجاهد هغوئ که وسلې سره راغلي وي يا بې وسلې چې ستاسې ننگ، ناموس، خاورې، مال او ځان ته ترينه خطروي او هغوئ دغسې حرکتونه کوي هغوئ ته امن ورکوونکی هم او دوى هم دغسې ووژنئ لکه څنگه چې ما دغه يهودي ووژلو.

سوید ابن غفله رضي الله عنه فرمايي: دغه يهودي اولنی سړی و چې ما وليد، چې اسلام کې اعدام شولې دې وروسته بيا چا بلل شوي يا نابللي اشغالگريادميان نه دي معاف کړي او په هر غلط کار باندي يې دو چنده سزاء ورکړې ده.*

* اخرج ابو عبید و البیهقي و ابن عساکر

و کذا الک فی الکنز/ج: ۲

و اخرج الطبراني عن عوف ابن مالک رضي الله عنه مختصرا:

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۳) برخه.

ذميانو او غير مسلم چي ستا قانون نه مني او ستا حيا، ننگ، ناموس او خاورې ته خطروي څه حكم دى؟

(۱) عبد الملك بن يعلي اليشي رضي الله عنه فرمائي: چي بکربن شداخ اليشي رضي الله عنه د بلوغ نه وړاندې د رسول الله ﷺ خدمتگار ؤ او د رسول الله ﷺ کور ته تلوراتلو، خو چي کله بالغ شو نور رسول الله ﷺ ته راغی ورته ئې وويل: زه اوس بالغ شوم اوس ستاسو کور ته نه ځم نور رسول الله ﷺ چي دده ايمانداري وليدله نو دعاء ئې ورته وکړه چي الله ﷻ دې ستا د قول او خبرې تصديق وکړي.

کله چي شام فتح شو، نو هلته يو يهودي مړ موندل شوی ؤ او عمر (رضي الله عنه) ډير خپه ؤ ځکه چي داسي نامعلومه مرگ هغه ته قبول نه ؤ، نو مسجد کي ئې اعلان وکړ چي ستاسي دې په الله ﷻ قسم وي چي چا ته د دغه يهودي قاتل معلوم وي ماته دې ونبائي.

نو بکربن شداخ اليشي رضي الله عنه پورته شو او وئې ويل: چي دغه يهودي ما وژلی دی، نو کله چي امير المؤمنين رضي الله عنه هغه خبر واوريد، نو له ډيره تعجبه ئې الله اکبر ووايه ځکه چي امير المؤمنين رضي الله عنه ته د هغه خدمت معلوم ؤ چي د بلوغ مخکي يې د رسول الله ﷺ کړی و.

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: ژر ژر صفائي پيش کړه کنه نو خير دې نشته. بکربن شداخ اليشي رضي الله عنه ورته وويل: چي زما يو دوست تاسو جهاد ته ليرلی دی هغه خپل ټول خاندان ماته سپارلی دی زه به وخت په وخت ور تلم او پوښتنه به مې کوله، يوه ورځ چي ور غلم نو د نارينه اواز مې واوريد، چي اشعار وائي چي د هغې ترجمه داسي ده.

آي اشعته ته مسلمانانو د جهاد په نوم دوکه کړې ئې دا دی زه ستا کور ودانې سره پروت يم ټوله شپه مې د هغې په سينه تيره کړه تيونه مې ترې وچوشل ټوله شپه مې اړخ په اړخ واپوله را واپوله نن ستا د کور ودانې گلونه ما ور ژول ستا پالنگ ماته خالي دی، نن مې ټوله شپه ستا په هغه تخت تيره کړه چي ته ورته ناموس وائي.

بکربن شداخ اليشي رضي الله عنه وويل: نور مې طاقت ونه شو او ورپسې دننه ور غلم سر مې ترې قلم کړ او ښه مې زړه ورباندې يخ کړ، اوس ستا خوښه چي کوم امر کوي ماته قبول دی نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: که بل کوم نفروي ما به ضرور ترينه گواهان غوښتي وای، خو ستا خبره تصديقوم ځکه چي ماته هغه دعاء ياده ده چي رسول الله ﷺ درته کړې ده.

بيا امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: نر کار دې کړی دی او يو ځل ئې بيا اعلان وکړ چي آي صحابه کرامو هر هغه خلک چي ستاسي ننگ، ناموس، خاورې، ځان او اولاد او اسلام ته ترې خطر ووي نو که هغه په هر نوم ستاسي خاورې ته داخل شوی وي وژل ئې در باندې فرض دې*، دا وه د عمر (رضي الله عنه) فتوی چي د اوس وخت سره بلکل برابره ده.

* رواه الطبراني في كتابه المعجم في ۳۰۲ ۴۰.

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۴) برخه

د ذميانو حقوق او جنگي بنديانو سره غدر:

(۱) امير المؤمنين عمر (رضي الله عنه) يوې غزاه ته مجاهدين لېږلي وو، بيا ورته خبر راوړسید، چې دا خلک عجميان دي او سخت باتور او جگړه مار خلک دي، خو ستاسې مجاهدينو ورته وعده ورکړې ده چې تسليم شي، تاسو ته امن دی يا تاسو سره خبره کوو، او که هغوی غره ته ختلي او محفوظ وي خو چې کله راکښته شي او ورته راشي نو قتل يې کړئ، نو امير المؤمنين عمر (رضي الله عنه) ورته ليک واستو، چې زما دې په الله قسم وي چې تاسو کې هر چا دا ناوړه عمل وکړ سر به ترينه پرې کوم چې تاسو يو ځل خلک تسليم کړئ بيا ورسره دوکه کوئ، تاسو ورته د امن وعده ورکړې بيا وعده خلافي کوی او وژنئ ئې او دا د اسلام د مبارک دين خلاف کار دی تاسو ئې بايد تر يو وخت وساتئ چې بلکل ئې د اسلام راوړلو او سمی لارې ته راتلو اميد نه وي نو بيا سزا ورکړئ.

(۲) د انس ابن مالک (رضي الله عنه) نه روايت دی: چې موږ خراسان تستر نېار محاصره کړ هغې کې يوه مضبوطه قلعه وه هغې کې هر مزان بادشاه هم و ما هغه محاصره ماته کړه او هر مزان مې ژوندی ونيو او امير المؤمنين (رضي الله عنه) ته مې راوستولو، کله چې امير المؤمنين (رضي الله عنه) ته مخامخ شو امير المؤمنين (رضي الله عنه) ترې پوښتنې شروع کړې.

هر مزان ورته وويل: د مړو په شان خبرې وکړم که د ژوند يو؟

هر مزان د دوه تکړه صحابه کرامو براء ابن مالک او مجزاة ابن ثور رضي الله عنهما قاتل و، نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: تا باندې ويره نشته يعنې ډاريگه مه خبرې کوه.

هر مزان ورته وويل: کله چې تاسو د بتانو عبادت کاوه نو مونږ د باندې غالب و او تاسو ته دوه چانسونه وو يا غلامي او يا مرگ.

خو کله چې تاسو ته نبي ﷺ راغی نو زموږ دواړه لاسونه مات شول مونږ عجميان به اوس هميشه مغلوب او تاسو به د دين په برکت غالب ياست.

نو انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمائي: چې امير المؤمنين (رضي الله عنه) ماته وويل: چې هر مزان سره څه عمل وکړو؟ نو ورته ومې ويل: شاته ده زبردست پوځ پريښې هغوی بيخي زيات قوي دي که ته هر مزان ووژنئ، نو د هغوی مورال به کښته شي گډوډي به پکې راشي او مونږ به وړ باندې غالب شو.

نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) وويل: زما هم همدا رايه ده ځکه چې هر مزان د صحابو و قاتل دی بايد ووژل شي.

انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمايې: چې کله زما پوره يقين راغی چې، امير المؤمنين (رضي الله عنه) اوس هر مزان نه پريږدي ضروري يې وژني نو ما ورته وويل: چې امير المؤمنين رضي الله عنه اوس خو ته هر مزان نه شې وژلای.

امير المؤمنين (رضي الله عنه) په تعجب شو او ويې ويل ولې؟ انس ابن مالک (رضي الله عنه) فرمائي: چې ما ورته وويل: کله چې هر مزان درته وويل د مړو خبرې وکړم که د ژوند يو؟

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

يعنې كه ته ما وژنې د همدې موضوع سره برابري او مناسبې خبرې كوم كه ته مانته وژنې نو د خپل ژوند سره مناسبې خبرې كوم، نو تا ورته وويل: چې تا باندې ډار نشته يعنې مه ويرېږه دا خبره داسې شوه چې تا امن وركړې، اوس چې يې ته وژنې وعده خلاف شوې، امير المؤمنين (رضي الله عنه) راته وويل: ايا هرمان تا ته رشوت دركړى دى، چې ته يې د بچ كيدلو كوښښ كوي؟

انس ابن مالك (رضي الله عنه) فرمايې: ما ورته وويل: نه يې رشوت راكړې او نه زه داسې اراده لرم، زه غواړم ته وعده خلافه نه شي.

نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) راته وويل: انس (رضي الله عنه) ايا ته په خپله خبره كې صادق يې؟ كه ما داسې ويلي وي يو بل گواه پيش كړه.

انس ابن مالك (رضي الله عنه) فرمايې: زه بهر راووتلم نو هلته مې زييربن عوام (رضي الله عنه) وموندو هغه را سره ولاړ هغه هم دا خبره اوريدلې وې، نو مونږ دواړو گواهي تيره كړه چې تا دغه خبره كړې ده نو، امير المؤمنين (رضي الله عنه) هرمان ته وويل: څه ته په امن شوې ته اوس په خپله خوښه ځان ته لاره غوره كړه كله چې هرمان پوه شو چې مسلمانان په هغه وعده هم وفا كوي چې غير ارادي ترې صادر شوي وي نو پوه شو چې دغه دين حق دى نو مسلمان شو.

چې د ده مسلمان كيدل د ډيرو نورو د اسلام راوړلو سبب شو.

د مشرانو اكثره اعمال مونږ ته نصيحت دى كه مونږ د هغوئ په لاره لاړ شو همداسې كاميابي به مو نصيب شي

(۳) عبدالله بن ابي حذرر اسلمي (رضي الله عنه) فرمايې: چې مونږ د عمر (رضي الله عنه) سره د جايبة بنار ته ولاړو، هلته مو وكتل چې يو سپين ږيرى يهودي د مسجد دروازه كې سوال كوي نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: ولې سوال كوي؟

هغه عمر (رضي الله عنه) نه پيژندلو هغه وويل: مونږ امير المؤمنين (رضي الله عنه) ته جزيه منلې، خو اوس زه كمزوره شوى يم مزدوري نه شم كولاى نو يو خوا را باندي جزيه او بل خوا د كور ساتنه ده او زه بل كوم څوك نه لرم چې مزدوري وكړي نو له مجبورئ سوال كوم.

نو عمر (رضي الله عنه) يې په اوږه لاس كيښود او ورته يې وويل: ته نور سوال مه كوه چې ته قوت او طاقت كې وې مونږ ستا جزيه بيت المال ته سپارلې ده چې د مسلمانانو ضرورتونه مو ترې پوره كول اوس ته ضعيف يې تا ته به د بيت المال نه نفقه دركول كيږي او جزيه دې هم معاف شوه.

گرانو دوستانو افغانستان كې يوازې سيكهان او هندوان چې له پخوا دلته اوسيږي او ملك ته ترې خطره نشته په دې حكم كې داخل دي نور كافران په هيڅ صورت د دميانو حكم كې نه شي راتلاى. راتلونكي موضوع د دميانو مال خوړل او نور ښكلي معلوماتو كې راسره اوسئ،

• اخراج ابن عساكر و الواقدي مثل ذلك

كنز العمال ج ۳ صف ۳۰۱، ۳۰۲

و اخراج ابو عبيد و مالك فى كتابه

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۲۵) برخه

د اولاد رسول ﷺ سره نیکي کول

د ذمي د مال خوړلو حکم

(۱) یزید ابن مالک رضي الله عنه فرمایي: چې مونږ د جابیه بنسار فتح کړ نو مجاهدین سخت لوږې اخستې وو، یو یهودي راغی امیر المؤمنین رضي الله عنه ته چې هلته موجود ؤ شکایت وکړ، چې ستا مجاهدینو زما د انگورو په باغ چاپه غورځولې (وهلي) ده ټول یې خوړلي دي. نو عمر رضي الله عنه په خپله بنسار ته ووت، گوري چې یو صحابي رضي الله عنه خپل ډال کې د انگورو وږي (واښکي) اویزان کړي او روان دی.

عمر رضي الله عنه هغه ته وویل: یعنې تا هم انگور را شکولي دي؟

هغه مجاهد ورته وویل: هو! ما هم خپله برخه را شکولي دي خو یا امیر المؤمنین (رضي الله عنه) مونږ نور د لوږې مرگ ته نژدې وو!

نو عمر رضي الله عنه ورته څه ونه ویل بیرته راغې، هغه یهودي ته یې وویل: تا به دغه انگور خرڅولو ته ساتلي وه؟

هغه ورته وویل: هو! همدا مې د خپلو ضرورتونو پوره کولو ته خرڅول.

نو امیر المؤمنین رضي الله عنه ورته وویل: ته د خپلې خوښې قیمت ووايه هغه یهودي ورته قیمت ووايه او امیر المؤمنین رضي الله عنه پوره قیمت ورکړ، دا ؤ د هغوی تقوی او پرهیزگاري.

۴ یو روایت کې د عامر بن ربیع رضي الله عنه نه روایت دی: چې عمر رضي الله عنه یو ځای کې یو وچ لرگی د مخکې څخه اوچت کړ او ویې ویل: کاش چې زه دغه خشاک وای چې هیڅ پوښتنه رانه نه کیدای.

۵ د ابی نعیم رضي الله عنه څخه روایت دی: چې عمر رضي الله عنه وفرمایي: که چیرې د آسمان څخه یو اواز کوونکی اواز وکړي چې تاسي ټول به جنت ته داخلیرئ غیر له یو تن نه زما ویره ده چې هغه زه نه وم.

او که چیرې د آسمان څخه یو اواز کوونکی اواز وکړي تاسې ټول به جهنم ته ځئ غیر له یو تن نه نو زما امید دی چې هغه به زه وم یعنې هم ویره پکار ده چې عبادت په احسنه طریقه وشي او هم د الله ﷻ د رحم او کرم امید پکار دی.

۶ حلیۃ الاولیاء یو روایت ذکر کړی دی: چې عمر رضي الله عنه ته د یمن څخه یمني خادرونه راغلي وو او چاته یې د تقسیم امر وکړ، هغه ټول تقسیم کړل چې کله خلاص شول نو گوري چې حسنین رضي الله عنهم د خلکو په اوږو پښې راږولې او امیر المؤمنین رضي الله عنه مخې ته راغلل هغوی څه ونه ویل خو امیر المؤمنین رضي الله عنه ډیر زیات خپه شو، صحابه کرامو (رضي الله عنهم) پوښتنه وکړه چې ته ولې خپه او ژړغونی ښکاري؟

امیر المؤمنین رضي الله عنه ورته وویل: تاسو د حسن (رضي الله عنه) او حسین (رضي الله عنه) په باره کې د الله ﷻ نه ویریرئ؟

قربان له داسی تقوی نه شم

نو عمر (رضی اللہ عنہ) ڊیر زیات خپه شو چي دا څه وشول؟

نو ما ورتہ وویل: چې دوه درمیانہ پسونہ دې ورکړي، نو عثمان (رضي الله عنه) هم زما خبره خوښه کړه او عمر (رضي الله عنه) بیا دوه پسونہ فدیہ ورکړه، یوه سهوہ باندې چې گناه هم نه وه عمر (رضي الله عنه) دومره له الله ﷻ ویریده، اوس راشه د دې زمانې بادشاهانو او واکدارانو ته چې په سلگونه دیندار مسلمانان وژني او بیا فخر وړ باندې کوي.

وكنز العمال ج ٢ صف ٢٩٨

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

(۲) عمر (رضي الله عنه) په خپله د خلافت دوران کې هم تجارت کولو او خپله مصارف يې له همدې گټې پوره کول، يو واري يې شام ته خپل ټول مال تجارت له پاره وليږل، خو خپله بې خرڅه شو او عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) ته يې جواب وليږه چې څلور زره درهم قرض ورکړي. عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) ورته بيرته جواب راووليږه، چې بيت المال نه قرض واخله چې کله ستا د تجارت مال راغی بيرته يې بيت المال ته داخل کړه دغه خبره په عمر (رضي الله عنه) ډيره سخته ولگيدله او خپه شوييا عبدالرحمن ابن عوف رضي الله عنه فرمايې: چې ما سره په لاره کې مخامخ شو او ډير راته په غوصه و او ماته يې وويل: بيت المال خوماته هم معلوم و، خو ما نه غوښتل بيت المال نه قرض واخلم که زه بيت المال نه قرض واخلم او مې شم خلک به وايي معاف يې کړئ، امير المؤمنين (رضي الله عنه) دى او د قيامت په ورځ به زه الله ﷻ ته جواب ورکوم. ما ستا غوندي حريص او بخیل سړي نه ځکه قرض غوښته چې که زه ناخايي مې شم نو ته به يې راته معاف نه کړې او زما ميراث نه به يې واخلي يا به يې زما اولاد درکړي، نو زما غاړه به د قيامت په ورځ خلاصه وي.

وگورۍ دومره پاک نفس والا چې قرض هم له بيت المال څخه نه اخلي!

او د بيت المال خوړل خو لږې خبره ده،

يوصحابي (رضي الله عنه) فرمايې: چې امير المؤمنين بازار کې روان و، نو زما وړ باندې پام نه و هغه خپله قمچينې ته زما طرف ته اشاره وکړه او قمچينه زما د جامو يوه غاړه باندې ولگيدله، نو زما وړ پام شو، هغه راته وويل: دغه کچره او چته کړه بازار کې گندگي مه جوړوئ، بازار صاف ستره ساتئ او ښار وال يعني د ښار مسؤل ته ووايه چې بازار صاف وساتئ.

بيا فرمايې: چې پوره يو کال بعد يې زه بازار کې وليدم او له لاسه يې ونيولم خپل ځای ته يې بوتلم او بيا يې راته وويل: ايا ته په دې کال کې د حج اراده لرې؟ نو ما ورته وويل: هو حج ته ځم ان شاء الله، نو بيا يې راته وويل: دغه شپږ زره درهم واخله او خپل حج کې يې ولگوه، نو ما ورته وويل: ما سره خرڅ شته ما ته يې مه راکوه.

نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) وويل: نه دغه ما تاته ځکه درکړل چې يو کال مخکې ستا جامې په قمچينه باندې لگيدلې وې او ستا پام نه و ته به ډار شوی وې،

نو صحابي (رضي الله عنه) فرمايې: چې ما ورته وويل: زما په ياد نه دي نو عمر (رضي الله عنه) راته وويل: ستا به په ياد نه وي خو زما نه دي هير شوي. بيا يې روپۍ راکړلې.*

* حياة الصحابة ج ۱ صفحه ۱۹۹

کما ذکر ابن عساکر عن ابراهيم نخعي رضي الله عنه ج ۴ صفحه ۴

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۷) برخه

واک غوښتونکو ته زبردست زيری

تراخيره يې ولولئ.

بادشاه، وزير، د سترې او وړې جرگې ولايتي او ولسوالي شوري والي، قاضي، حاکم، قوماندان، جنرال، ښاروال او ټولو هغوئ ته چې يا يې ځان په وچ زور يا واسطه يا رشوت مقرر کړی وي يا بل چا په دې خلکو را نازل کړی وي، زيری.

ابو وائل شقيق بن سلمه (رضي الله عنه) څخه روايت دی: چې عمر (رضي الله عنه) د خراسان هوازن له پاره بشر بن عاصم (رضي الله عنه) حاکم وټاکه، چې د هغوئ مشري وکړي او د هغوئ نه زکاة را جمع او د غريبانو مشکلات پرې حل کړي.

خو بشر بن عاصم رضي الله عنه کور کې ناست وژړل يې، عمر (رضي الله عنه) خبر شو چې هغه خو نه دی تللی او کور کې دی، نو عمر (رضي الله عنه) ورپسې راغی ورته يې وويل:

کوم ضروري کار هلته د تلو نه منع کړی ئې؟ ايا زما اطاعت په تا واجب نه دی؟ ايا تاته ما هوازن ته د تلو امر نه دی کړی؟

بشر بن عاصم (رضي الله عنه) ورته وويل: بيشکه چې ستا امر ماته رسيدلی او تا ماته يوه لويه عهده سپارلې، خو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: وايه څه وايې؟

بشر بن عاصم (رضي الله عنه) ورته وويل: ما له رسول الله ﷺ نه اوريدلي دي چې څوک د چا مشر او هغوئ د هغه ماتحت شي او هغه مشر ور سره عدالت ونه کړي، مال يې وځوري، يا يې بيخايه ولگوي، يا هغوئ ته اسانتياوې برابرې نه کړي، يا يې حقوق تلف کړي، يا ظلم او غصب ترې وشي لږ وي که ډير نو، د قيامت په ورځ به پل صراط باندې ودرول شي چې له الماس نری دی، او پوښتنې به ترې وشي که لږ خيانت هم ترې شوی وي نو د صراط پل نه به ئې وغورځوي چې (۷۰) کاله به کښته روان وي او د جهنم بيخ ته به ورسېږي او هماغه ځای کې به وي، بيا په ژړا شين شو نورې خبرې يې له خولې نه راوتلې.

عمر (رضي الله عنه) په ژړا شو د بشر بن عاصم (رضي الله عنه) له کوره راووت، لاره کې ابوذر غفاري (رضي الله عنه) ورته مخې ته راغی هغه ترې پوښتنه وکړه، امير المؤمنينه خير خودی؟ ولې غمجن يې؟

عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: د بشر بن عاصم (رضي الله عنه) نه مې يو حديث شريف واوريده، بيا يې حديث شريف ورته بيان کړ.

ابوذر غفاري (رضي الله عنه) ورته وويل: ولې دغه حديث شريف تا نه دی اوريدلی؟

عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: نه.

ابوذر غفاري رضي الله عنه ورته وفرمايل: ما هم له رسول الله ﷺ نه اوريدلي دي، چې څوک په يوه عهده مقرر شي که هغه لويه وي يا وړه او هغه خيانت پکې وکړي او ناوړه گټه ترې اوچته کړي، نو د قيامت په ورځ به يې پل صراط نه ملائکې ښکته وغورځوي او (۷۰) کاله به ښکته روان وي بيا به د جهنم بيخ ته چې له ډير گرموالي تک تور دی ورسېږي او هماغه به يې ځای شي.

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

نو أي أمير المؤمنين رضي الله عنه، اوس ته ووايه چې د چا مخ په خاوره سپيره نه وي او بدبخته نه وي نو د خلکو مشري به وکړي؟

انس ابن مالک (رضي الله عنه) رسول الله ﷺ په يو ځای کې امير مقرر کړ، چې بيرته راستون شونو رسول الله ﷺ ترينه پوښتنه وکړه: چې امارت دې څنگه و؟ هغه ورته وويل: يا رسول الله ﷺ قسم په رب العالمين چې بيا به د دوه تنو مشري هم ونه کړم.

بيا به چې چا ورته وويل: لمونځ ته مخکې شه نو لمانځه ته به هم نه مخکې کيده و پرده به، چې د دغه حديث شريف مصداق نه شو.

عبد الرحمن ابن سعيد بن يربوع (رضي الله عنه) فرمايلي: چې عمر (رضي الله عنه) ابان بن سعيد رضي الله عنه يو ځای کې امير يا والي مقرر کړي و هغه ولايت پريښود او مدينې منورې ته راغی، عمر (رضي الله عنه) ورته زيات په غصه شو چې ولې دې ولايت پريښود او د خليفه بې اجازې ترې راغلې؟

ابان بن سعيد (رضي الله عنه) ورته وويل: امير المؤمنين (رضي الله عنه) واوره زما دې په الله ﷺ قسم وي د رسول الله ﷺ نه بعد به زه يوه عهد هه هم نه اخلم، ځکه چې دا حديث ماته معلوم دی ماته ابوبکر (رضي الله عنه) هم پيش کش کړی و ما نه دی منلی.

عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: زه به تا په زبردستی وليږم ځکه چې دغه علاقه تا فتحه کړې ده خلک يې ستا په لاس مسلمان شوي دي، ته د هغوئ په ژبه دود او دستور پوهيږي زه به له تا غوره ديندار او له الله جل جلاله ويريډونکی چيري پيدا کړم؟

خو ابان بن سعيد (رضي الله عنه) هماغسې انکار کولو او ويل يې: زه دوزخ نه ويريږم ما مه مجبوروه.

ما ته ابوبکر (رضي الله عنه) هم ويلي وو، ما انکار کړی و.

بيا صحابه کرامو رضي الله عنه، عمر (رضي الله عنه) ته وويل، چې ابوبکر (رضي الله عنه) مجبور نه کړ، ته يې هم مه مجبوروه، او هلته هغه ځای سره بلد بل صحابي علاء حضرمي (رضي الله عنه) يې وليږلو هغه هلته خپلوان هم لرل او خلکو يې ډير عزت کولو او د هغوئ مسلمانيدو کې د ده لويه ونډه وه، نو عمر (رضي الله عنه) علاء حضرمي (رضي الله عنه) ته وويل: چې ته ولاړ شه هغه نه راضي کيږي او ويل يې: ما ته د خلکو مشروالي کې دوزخ ښکاري، که زه لږ غفلت وکړم هلاک به شم دوزخي به شم.

خو نورو صحابه کرامو ورته وويل: ته اطاعت وکړه او هر کار کې امير المؤمنين (رضي الله عنه) سره مشوره کوه امير المؤمنين (رضي الله عنه) به دعاء درته کوي. الله ﷻ به دې دوزخ نه بچ کړي.

بيا علاء حضرمي (رضي الله عنه) راضي شو او هلته د والي په صفت ولاړ.

گرانو دوستانو همدا موضوع جاري ده راسره اوسئ!

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۲۸) برخه:

قاضي صاحبانو ته،

(۱) ابوهريره (رضي الله عنه) فرمايې: چې امير المؤمنين (رضي الله عنه) راوغوښتم او راته ويې ويل: يو ځای ته دې د والي او قاضي په صفت ليرېم، نو ما انکار وکړ. امير المؤمنين (رضي الله عنه) راته وويل: ته انکار کوې او له تانه مخکې يو تن پخپله د عهدې خوا هڅ کړې و.

نو ما ورته وويل: چې هغه څوک دی؟

امير المؤمنين (رضي الله عنه) راته وويل: چې يوسف بن يعقوب عليهم السلام! ابوهريره (رضي الله عنه) فرمايې: ما ورته وويل: هغه خو نبی وو، او د نبیانو اولاد و. او زه د امیه زوی يم او زه له درې شيانو او دوه شيانو ويرېم: نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) راته وويل: داسې ووايه چې له پنځه شيانو ويرېم،

نو ما ورته وويل: درې تا پورې اړه لري دوه ما پورې

❶ زه ويرېم چې بې علمه خبرې به وکړم.

❷ بې علمه فيصلې به رانه وشي دوزخي به شم.

❸ ته چې زما غلطي وويني په دې ډډو به راته ښې مطبوطې دورې راکړې.

❹ زما مال به په دې خاطر بيت المال کې جمع کړې چې په ما به د غل شک وي.

❺ او زما عزت به خاورو سره خاورې شي.

عبدالله ابن موهب (رضي الله عنه) نه روايت دی: چې عثمان (رضي الله عنه) ابن عمر (رضي الله عنه) ته وويل: چې زه تا قاضي مقرر ووم، ولاړ شه او د خلکو تر منځ فيصلې کوه، هغه انکار وکړ، چې زه د قضاء لائق نه يم،

عثمان (رضي الله عنه) ورته وويل: چې ستا پلار عمر (رضي الله عنه) خو فيصلې کولې نو ته يې ولې نه کوې؟

نو عبدالله ابن عمر رضي الله عنه ورته وويل: اگر که هغه يې اهل و خو هغه هم ويريدو، چې ناحقه فيصله ونه کړي.

بيا عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته و فرمائيل: ما له رسول الله ﷺ نه اوريدلي دي چې قاضيان درې قسمه دي، دوه قسمه به جهنم کې وي يو قسم به جنت کې وي.

اول: هغه قاضي چې بې له تفتيشه، بې له علمه، بې له حق ته رسيدلو غير حق فيصله وکړي هغه به جهنم کې وي.

دویم: هغه قاضي چې څه يې زړه غوښتل هماغسې فيصلې يې کولې او حق او ناحق يې نه کتل واسطه، رشوت، ډار او ويره باندې يې فيصلې کولې جهنم ته ځي.

درېم: هغه قاضي به جهنم ته نه ځي، چې په قرآن او سنت نبوي ﷺ باندې يې فيصلې کولې، رشوت خور نه و، واسطه يې نه منله او د چا د زورواکي پروا ور سره نه وه.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

عبدالله بن صامت (رضي الله عنه) فرمايې: چې زياد عمران ابن حصين (رضي الله عنه) د خراسان له پاره يې والي ټاكي او هغه انكار کوي چې زه ولايت نه شم کولای خلک به انصاف غواړي زه به يې نه شم کولای او د قيامت په ورځ به زه جهنم ته روان يم.

خلک به مخکې غصب کوي، گناه به زما په غاړه وي، خلک به ناحق قتلونه کوي گناه کې به زه شريک يم.

زما ماتحت قاضيان به انصاف باندې فيصلې نه کوي گناه کې به زه شريک يم، خلک به وېرې وي زه به خبر نه يم گناه به زما په غاړه وي،...

ما به کار اهل کار ته نه وي سپارلی او د هغه د گناهونو بوج به د قيامت په ورځ په ما هم وي.

زما په ملک کې به ظالم په خلکو ظلم کوي، او زه به خبر نه يم، گناه کې به زه ورسره شريک يم.

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) فرمايې: چې امير معاوية (رضي الله عنه) به اعلانونه کول چې ماته قاضي پکار دی؛ خو چا به رغ نه کولو، او که چا ته به يې وويل چې ته قاضي شه هغه به ورته وويل: چې ما ته هغه حديث رسيدلی دی، چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: چې کوم قاضي عدالت ونه کړي، نو د پل صراط نه به يې جهنم ته وغورځوي چې اويا ۷۰ کاله به همداسې روان وي بيا به د جهنم بيخ ته ورسيږي او همدغه به يې ځای شي*.

گرانو دوستانو اوس خو قاضيان په زور، رشوت، واسطه ځان مقرر وي او دغه د جهنم اور په پيسو اخلي ځکه چې پراخه حرام مال پکې گټلای شي، عدل نشته زورواکي ده په ناحقه فيصله به يې عالم بندي کړي وي او د جاهل قاضي په وړاندې به يې ودروي هغه ور باندې قيد يا اعدام وځيږي بې له کومې گناه ټول عالمان او حافظان بنديخانو کې دي او جاهلان مو قاضيان دي دالله ﷻ او رسول الله ﷺ دښمنان مو دالله ﷻ په دوستانو مسلط دي، انتظار کوئ دالله ﷻ انتقام نه به چ کيدل ممکن نه دي.

د عمر ابن الخطاب رضي الله عنه د سيرت مبارک (۲۹) برخه:

د عمر رضي الله عنه د خلافت له پاره د اهل حل والعقد شوری جوړول.

عبدالله ابن عباس رضي الله عنه فرمايې: زما نه زيات خدمت د امير المؤمنين (رضي الله عنه) بل چا نه دی کړی، يوه ورځ په خپل کور کې ناست ؤ، او يوه داسې اوږده ساه يې وويستله ما وويل: چې د سيني پوښتۍ يې ماتې شوي دي؛ نو ما جرئت وکړ او ور وړاندې شوم، پوښتنه مې ترينه وکړه چې ضرور يو لوی مصيبت شته!

* مسند امام احمد (رح)، رواه ابو داؤد و كذلك في البداية والنهاية ج ۴ صف ۲۴۹، واخرجه البيهقي ج ۲ صف ۳۱۰ وابن سعد ج ۳ صف ۲۰۲، وقال الذهبي حديث صحيح، وقال الحاكم ج ۳ صف ۲۴.

خو هغه کوم غم او مصيبت دی؟ ما ته ضرور ووايه، نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) وفرمائل: چې هو لوی غم را باندې بار دی هغه د خلافت بار دی زه بايد خلافت هغه چاته حواله کړم چې اهل يې وي، خلکو ته انصاف ورکړي او د خلکو شکايات واورې، زغم ولري او مهربانه وي.

عبد الله ابن عباس رضي الله عنه فرمايې: چې ما ورته وويل: ولي هغه خلک چې د جنت زيږی پرې شوی دی يعنې عشره مبشره بالجنة ولي هغوی يې اهل نه دي؟

بيا ما ورته د يو يو نوم اخيست او امير المؤمنين (رضي الله عنه) پکې ملاحظات لرل.

بيا عبد الله ابن عمر (رضي الله عنه) نه راوړت دی: د وفات نه مخکې چې زخمي هم ؤ ما ته وويل:

علي (رضي الله عنه)

عثمان (رضي الله عنه)

طلحة (رضي الله عنه)

زبير (رضي الله عنه)

عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه)

او سعد ابن وقاص (رضي الله عنه) را وغواړه بيا يې وفرمايل: که خلافت سعد (رضي الله عنه) ته ورکړل شي بهتره ده که نه؟ نو دغه کسانو سره مشوره وکړه.

عبد الله ابن عمر (رضي الله عنه) فرمايې: ما هغوی راوغوښتل نو عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنه هغوی ته وويل:

تاسې د خلافت له پاره غوره شوي ياست، تاسو کې که څوک بل ته تيريږي تير دې شي، نو زبير

(رضي الله عنه) خپله رايه علي (رضي الله عنه) ته وسپارله

طلحة (رضي الله عنه) خپله رايه عثمان (رضي الله عنه) ته ورکړه

او سعد (رضي الله عنه) خپله رايه عبد الرحمن (رضي الله عنه) ته ورکړه.

بيا عبد الرحمن ابن عوف رضي الله عنه پورته شو ځان له يې علي (رضي الله عنه) ته وويل: ايا که زه يو داسې شخص انتخاب کړم چې د خلافت لالچي نه وي خو وړ شخص وي ته به يې ومنې؟

هغه ورته وويل: ولي نه په سر سترگو.

بيا عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) عثمان (رضي الله عنه) ته ورغی هغه ته يې هم همدا خبره

وکړه چې ته به زما انتخاب شوی نفر ومنې؛ چې زه به فقط د الله ﷻ له ويرې انتخاب کوم هغه ورته وويل: هو ستا انتخاب ما ته قبول دی.

بيا يې ورته وويل: لاس را وړاندې کړه! هغه لاس وړاوه کړ او عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه)

ورسره بيعت وکړ. بيا علي (رضي الله عنه) را پورته شو بيعت يې ورسره وکړ بيا ټولو صحابه کرامو بيعت ورسره وکړ، چې د خلافت دغه مشکل حل شو.

عمر (رضي الله عنه) فرمايلي: چې د خلافت له پاره داسې شخص مناسب دی چې مکمل د قرآن او

حديثو علم ولري، سختي کوونکی وي؛ خو جابر او متکبر نه وي، سخي وي خو بيخايه اسراف

کوونکی نه وي، بل چاته مال ورکوونکی وي او خپله چاته لاس نه اوږدوي، عاجزي کوونکی وي خو

شخصيت يې کمزوری نه وي چې څوک يې امر نه مني.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

په اقتصاد پوهيږي خو بخیل نه وي،
 لالچې تمع کوونکی او مصلحتي نه وي چې ملک او قوم د مصلحت په نوم برباد کړي.
 اسلام ته او وطن ته وفادار وي، درواغجن او لافونه وي، حدود به جاري کوي او د خلکو د ملامتیا پرواه به نه کوي، ظالم به نه وي، او ور سره کسان به یې هم ظالمان او جابران نه وي، د چا سیاسي او فکري غلام به نه وي.
 قوم او نژاد پرست به نه وي، نیک عمله به وي بل ته به هم د نیکۍ توصیه کوي، د سنتو پابند به وي فاسق به نه وي، د یتیمانو بې وزلو، نادارو، ضعیفانو، کونډو او معیوبینو له پاره به خاص انتظام کوونکی وي.
 خپله تنخواه به د خپلې حلالې مزدورۍ نه پوره کوي، د بیت المال نه به شخصي مصارف نه کوي.
 مال جمع کوونکی به نه وي، که د زکاة مستحقین ترې وغوښتل شي نو پخپله به هم د زکاة اخستلو مستحق وي، که چا ور باندې کومه دعوه وکړه نو قاضي ته به خپله حاضرېږي او د قاضي هره فیصله به مني.
 خپله خبره او نظر به په چا نه تحمیلوي بلکې د اهل حق رایه باندې به عمل کوي.*
 راتلونکې شرکې د عمر (رضي الله عنه) د بیت المال سره احتیاط او نور بهترین معلوماتو کې را سره اوسئ.

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۰) برخه

د عمر رضي الله عنه تقوی د بیت المال په باره کې.

د حسن ابن علي (رضي الله عنه) نه روایت دی: چې عمر (رضي الله عنه) ته کوم ځای نه مشترک مال راغی، نو ام المؤمنین حفصة (رضي الله عنها) چې لور یې وه، ورته راغله او ورته یې وویل: امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ستا د خپلوانو هم تا باندې حق دی زه دې لور یم ماته هم برخه راکړه.
 امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ورته جواب کې وویل: لور جانې ستا حق زما سره زما شخصي مال کې دی او دا مال خود غنیمت مال دی، که زه تا ته په دې مال کې برخه در کړم، نو زه به لویه گناه کې مبتلا شم، گراني لور جانې ته مه خفه کیږه زه ستا د لوگی تندي نه ښه خبر یم، خو ما سره خپل مال نشته چې در یې کړم، او د بل مال در باندې نه خورم.
 حسن (رضي الله عنه) فرمایي: ما ام المؤمنین حفصة (رضي الله عنها) ولیدله چې لمن یې ځان پسې را کا گله او بیرته لاړه.

اسلم (رضي الله عنه) فرمایي: چې عبد الله ابن ارقم (رضي الله عنه) ته د جلواء علاقې نه مال راغلی ؤ، هغه کې سره، سپین او مرغلي هم وو، نو هغه امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ته وویل: که ستا

* کذا في منتخب الكنز ج ۴ ص ۴۹۲، و ايضا ذكر كنز العمال ج ۴ ص ۳۱۳ و ص ۳۱۸، اخرج احمد في كتاب الزهد، و ابن ابي شيبة و ابن عساكر و اخرج ابن سعد في كتاب اهل حل والعقد و كتاب الاموال:

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

خوښه وي دغه مال وگوره که ستا کوم خوښ وي زه به هغه تاته در کړم، امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: فارغ وخت کې راته ياد کړه چې زه يې وگورم بيا يوه ورځ امير المؤمنين (رضي الله عنه) فارغ و چې عبدالله ابن ارقم (رضي الله عنه) ورته خبره ياده کړه او ورسره روان شو.

کورته چې ورسيدل هغه مال ورته کت کې واچول او امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته په ژړا شو چې دغسې مال الله ﷻ خپلو دوستانو ته نه ورکوي بيا يې دغه آيات تلاوت کړ.

{يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ۚ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۗ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ} (14)

ژباړه:

(خلکو ته خواهشات خوښ شوي لکه ښځې اولادونه، او جمع کړل شوي مالونه سره زر سپين زر، او معلومدار آسونه يا د آسانو په شان د سورلي شيان او نور چهار پايان او کرل شوي فصلونه، باغونه او کروندې آلات، خو دغه ټول د دنيا شيان دي چې پاتې کيدونکي دي، خود الله جل جلاله په نزد ډير غوره او بهتر ورتلل دي چې هميشه دي اونه ختمیږي)

دې وخت کې عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) راغی او وړوکۍ زوی يې غيږ کې و، هغه ورته وويل: ابا جانه يوه گوته خو ترينه ماته را کړه چې په گوته يې کړم نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: مورت ته دې ولاړ شه هغه به ستوان در باندې وځوري، اسلم (رضي الله عنه) فرمايې هيڅ شی يې ورته کړ.

اسماعيل بن محمد بن سعد بن ابي وقاص (رضي الله عنه) فرمايې: چې د بحرین نه امير المؤمنين (رضي الله عنه) ته مشک او عمبر راغلي وو، چې د مسلمانانو ترمنځ يې تقسيم کړي، نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) و فرمايل: کاش چې يوه ماهره ښځه وای چې دغه مشک او عمبر يې ټول کولای شوای چې ټول کړي يې وای او هر چاته مې خپله برخه ورکړي وای نو د امير المؤمنين (رضي الله عنه) زوجه مبارکه عاتکه بنت يزيد بن عمرو بن نفيل رضي الله عنه هلته ناسته وه، هغې وويل: زه په ټول کولو کې مهارت لرم زه به يې ټول او تقسيم کړم.

امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: چې نه ته به يې نه ټولوي، ځکه چې زه ويريږم چې ستا لاسونه به په مشکو او عمبرو ککړ وي، سربېره وگړو يې يا به غاړې ته لاس پورته کړي، يا به د سر پيکې سموې نو دغه مشک او عمبر به په هغه ځای پورې ونښلي.

اوستا گوتې به هم خوشبويه شي چې په دې طريقه به تاته د نورو خلکو نه زياته برخه درشي نو هم به زه گناهگار شم او هم به ته.

دې ته وايي د الله ﷻ ويړه فقط گوتو پورې نښتي مشک او عمبرو باندې هم راضي نه دی چې له خلکو ورته زيات ورسېږي.

حسن ابن علي (رضي الله عنه) فرمايې: امير المؤمنين (رضي الله عنه) يو ماشوم وليد؛ چې ډير زيات ډنگر او کمزوری و، نو پوښته يې وکړه چې دا د چا زوی دی چې دومره ضعيف دی؟

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: چې ستا اولاد دی يعنې زما زوی دی، او ستا لمسی دی نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) ورته وويل: نو ولې خوراک نه ورکوی؟

عبداللہ ابن عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: ستا هغه امير چې په بيت المال باندې مقرر دی هغه ورته څه نه ورکوي، او تا ټولو ماشومانو ته د بيت المال نه خوراکه مقررہ کړې ده.

نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) خپل زوی ته وويل: زويه بيت المال ته طمع مه کوه هغې باندې زه د خلکو مصارف پوره کوم د خپل کور مصارف نه.

ته مزدوري وکړه او دغه زما په لمسي يې وخوړه چې غټ شي.

عبداللہ ابن عمر (رضي الله عنه) نه روايت دی: چې ما بازار کې يو ډنگر اوښ واخست او ځنگل ته مې درمې والا سره وليږلو، چې تيار شي، نو لږ وخت بعد هغه تيار شو او ما بازار ته د خرڅولو له پاره راوست؛ چې خرڅ يې کړم او گټه پرې وکړم، نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) بازار ته راغی او په دې اوښ يې نظر ولگيد او پوښتنه يې وکړه چې دا د چا دی؟ نو زه په منډه ورغلم ورته مې وويل: ابا جان دا زما دی ما ځنگله ته ليږلی ؤ هلته خورب او تيار شو اوس مې راوستی خرڅوم يې، نو امير المؤمنين (رضي الله عنه) راته وويل: ښه خلکو به ويلي وي چې د امير المؤمنين (رضي الله عنه) د زوی اوښ دی ښه و اښه پرې خوري، ښې اوبه پرې څښي چې تيار شي يعنې تا زما د نوم نه غلطه استفاده کړې، ژر شه خرڅ يې کړه چه په څو دې اخستی وي هغه واخله او باقي پيسې بيت المال کې داخلې کړه، هغه همدا سې وکړل.

اسلم (رضي الله عنه) فرمايې: چې د روم بادشاه يو قاصد را ليږلی ؤ عمر (رضي الله عنه) ته کله چې هغه بيرته تلو؛ نو د امير المؤمنين عمر (رضي الله عنه) زوجې مبارکې چا نه يو دينار قرض کړ، هغې باندې يې عطر واخستل او بوتلونو کې يې واچول او د روم بادشاه ښځې ته يې هديه وليږله،

کله چې د روم بادشاه ښځې ته عطر ورسيدل ډيره خوشحاله شوه او هغه بوتلونه يې د سرو، سپينو او مرغلو ډک کړل بيرته يې راوليږل، کله چې د امير المؤمنين (رضي الله عنه) زوجې مبارکې ته ورسيدل هغې ټول په کټ کې واړول چې ويې گوري، دې وخت کې امير المؤمنين (رضي الله عنه) راغی او پوښتنه يې وکړه! چې دا له کومه شول؟ هغې ورته وويل: ما له چا يو دينار قرض اخستی ؤ او عطر مې پرې رانيولي وو او د روم بادشاه ښځې ته مې سوغات ليږلي وو، هغې واپسئ کې دا هديه را ليږلې ده. امير المؤمنين (رضي الله عنه) خپلې زوجې مبارکې ته وويل: ښه هغې به ويلي وي چې د امير المؤمنين (رضي الله عنه) ښځه ده ځکه يې ډير مال درته را ليږلی دی يعنې تا زما له نوم نه استفاده کړې ده بيا يې هغه شيان بازار کې خرڅ کړل او يو دينار يې خپلې بي بي رضي الله عنها ته ورکړ چې قرض دار ته يې ورکړي او نور يې بيت المال کې داخل کړل.

دا ؤ د عمر (رضي الله عنه) عدالت او د الله څخه ښه ويره.

د عمر رضي الله عنه د سيرت مبارک (۳۱) برخه:

محمد ابن سيرين (رضي الله عنه) فرمايې: چې عمر (رضي الله عنه) ته خپل زوم راغی او ورته يې وويل: ما ته د بيت المال نه څه را کړه، نو عمر (رضي الله عنه) ډير زيات ورتلو چې ته غواړې ما په داسې کارونو جهنم ته بوزې، او زه د ځاننانو نه شمار شم؟ بيا يې له خپل شخصي مال نه لس زره درهم ورکړل.

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) فرمايې: چې ابو موسی الاشعري (رضي الله عنه) د عمر (رضي الله عنه) زوجې مبارکې عاتکه بنت عمرو بن نفيل رضي الله عنه ته يو فرش يا درۍ راولېږله چې يونيم لاس يا يولاس يوه لويشت او نړۍ هم وه، دا د دې له پاره چې ورباندې د شپې پريوزي، نو عمر (رضي الله عنه) هغه وليدله او پوښتنه يې وکړه چې دا له کومه شوه؟ بيا يې مبارکې ورته وويل: دا ابو موسی الاشعري (رضي الله عنه) را لېږلې ده.

عمر (رضي الله عنه) هغه راواخستله او تر هغې يې خپله بيا عاتکه رضي الله عنها ووهله چې سر يې ويني شو، بيا يې ابو موسی الاشعري (رضي الله عنه) راوغوښت، هغه ورته وويل: يا امير المؤمنين لږ صبر وکړه زما خبره واوره، خو عمر (رضي الله عنه) يې په وهلو شروع وکړه او همدا بې ورته ويل: ستا د سوغات لېږلو له پاره بل مناسب ځای نه ؤ چې تا ماته را ولېږله؟

ايا ته غواړې چې مونږ په داسې فرش ويده شو چې زما د رعيت نه د چا په کور کې نه وي؟

ايا ته غواړې چې مونږ په داسې نرم فرش ويده شو؟ چې د شپې عبادت رانه پاتې شي؟

ايا ستا خوښه ده چې زما کور کې دې داسې فرش موجود وي چې زما د رعيت په کورونو کې نه وي؟

عطاء ابن يسار (رضي الله عنه) فرمايې:

رسول الله ﷺ عمر (رضي الله عنه) ته هديه را ولېږله؛ خو عمر (رضي الله عنه) يې د اخستلو نه انکار وکړ، بيا رسول الله ﷺ را وغوښت چې تا زما هديه ولې قبوله نه کړه؟ نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: يا رسول الله ﷺ تانه دي فرمايلي: چې هر چا ته دا غوره ده چې چاته د اخستلو له پاره لاس اوږد نه کړي؟

رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: هو ما ويلي دي؛ خو ما د سوال له پاره لاس اوږدول ياد کړی دی، دا خو تانه دی غوښتی يعنې که څوک څه درکوي چې تانه وي غوښتي د هغه قبولول منع نه دي، خو چې وروسته ورپسې دنيا يې طمع نه وي، مثلاً يو داسې څوک درته کوم سوغات درکوي چې تا پورې يې کوم کار بند وي، بيا هغه کار در باندې کوي دا بيا رشوت کې حسابيږي.

بيا عمر (رضي الله عنه) هغه هديه قبوله کړه او قسم يې وخوړ چې چاته به د کوم شي سوال نه کوم.

تر دې چې کله به په آس سپور ؤ او قمچينه به ترې وغورځيدله او خلک به موجود وه، چې هغه ورته ورکړي خو خپله به له آس کښته کيده او هغه قمچينه به يې را اخيستله،

* رواه مالک مرسلًا ورواه البی هقي عن زيد بن اسلم عن ابيه عن عمر ابن الخطاب، کذا الک فی الترغيب والترهيب ج ۲ صف ۱۱۸ و ابن عساکر وابن سعد ذکر مثل ذلک، وفي کنز العمال ج ۴ صف ۳۸۳.

*** د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ***

له لیث ابن سعد (رضي الله عنه) فرمایي: چې مقوقس بادشاه د مصر والي عمرو بن العاص (رضي الله عنه) ته وویل: ته د محطم غریه ما باندې خرڅ کړه زه به تاته (۷۰۰۰۰) دینار در کړم عمرو بن العاص (رضي الله عنه) تعجب کړې شو چې دغه اخستلو نه به د ده څه مطلب وي؟ نو عمر (رضي الله عنه) ته یې لیک راو لیږه چې مقوقس بادشاه وایي: ته ما باندې دغه غر خرڅ کړه.

نو عمر (رضي الله عنه) ورته جوابي لیک ولیږو، چې ورته ووايه مسلمانان مځکې نه خرڅوي بلکې مځکې یا له نورو اخلي، یا یې فتح کوي خوته دا ووايه چې دا غر خونه فصل کوي، او نه ونې بوتې لري ته پدغه څه کوي؟

کله چې عمر ابن العاص (رضي الله عنه) ته لیک ورسیده، نو هغه مقوقس نه پوښتنه وکړه چې زموږ کتابونو د دې غره په باره کې لیکلي دي چې دې کي د جنت د ونو یا درختونو نه یوه ونه ده.

عمرو بن العاص (رضي الله عنه) بیرته عمر (رضي الله عنه) ته ولیکل: چې مقوقس داسې وایي: نو عمر (رضي الله عنه) ورته ولیکل: د جنت د ونو مستحقین یوازې مسلمانان دي، او مسلمان د خاورې سودا چا سره نه کوي او نه زمین فروش مسلمان کیدای نه شي؛ خو که ته پکې مقبره یا هدیره جوړوي؟ فقط مقبرې یا هدیرې له پاره به یې مفته در کړم.

نو عمرو بن العاص (رضي الله عنه) مقوقس ته همداسې وویل: مسلمان مځکه نه خرڅوي مځکه مور ده او مسلمان مور نه خرڅوي په یوه لویشت مځکه مسلمانان ډیر سرونه قرباني کوي خو چاته یې پرېږدي نه.

بیا عمرو بن العاص (رضي الله عنه) ورته وویل: خبردار بیا د داسې کارونو اراده ونه کړې چې د سختې بې شرمۍ سره به مخ شي،

بیا مقوقس خپلو عسکرو ته وویل: ما غوښتل چې په دې بهانه دغه غر واخلم او د مسلمانانو له پاره ترې مورچه جوړه کړم خو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) راته داسې اشاره راکړه چې کله به مې هم له یاده ونه وځي، یعنې د هغه هدیرې نه مطلب دا و که غلط حرکت دې دغه غره طرف ته وکړ؟ نو دغه غره به ستاسې له پاره هدیره شي.

بیا مقوقس وویل: ترڅو چې مسلمانان د غسې په اسلام او خاوره مین اشخاص لري همیشه به کامیاب وي خو کله چې د دوی مشرانو د دښمن سره د مځکې سودا وکړه، نو بیا به یې خپل قوم او ولس همیشه له پاره ذلیل وي.

گرانو دوستانو لکه څنگه چې د عمر (رضي الله عنه) نور سیرت کې را سره یاست د عمر (رضي الله عنه) د شهادت غمجنو شیبو کې را سره اوسئ.

د عمر رضي الله عنه د سیرت مبارک (۳۲) برخه:

او د شهادت غمجنه پېښه:

لکه چه وړاندې مو ذکر کړل، چې کعب الاحبار ورته ویلي وو، چې زموږ کتابونو کې د همدې کال د ذالحجې میاشتې اخیر کې ستا د شهادت امکان شته؛ نو کله چې عمر (رضي الله عنه) اخیرې حج ته ولاړ، نو په عرفات کې یې ځانله دغه دعاء وکړه:

«ای ربه زما عمر زیات شو، ای ربه زما قوت او طاقت ختم شو، ای ربه: اوس خو زما رعیت ډیر زیات شو، مسلمانان ټولې دنیا ته ورسیدل، او زیات ملکونه یې فتح کړل، اوس مې ځانله در غواړه اوس مې د خپل حبیب سره ملاقات نصیب کړه، یا ربه: ما مه ضایع کوه، یا ربه: ته خو پوهیږې چې زما ستا ملاقات ته تلوسه ده، یا ربه: ما ته شهادت نصیب کړه، یا ربه: ته خو خبر یې چې مونږ درې تنه د اُحد غره ته ختلي وو او غریبه زلزله شو او و خوځیدلو او ستا گران پیغمبر ﷺ ورته وویل: ای اُحد: ودریږه تا باندي یو نبی ﷺ، یو صدیق (رضي الله عنه) او دوه شهیدان ولاړ دي، نو هلته خو غیر زما او عثمان (رضي الله عنه) نه بل څوک نه وه، نو ما ته زما د شهادت ارمان پوره کړه،

ای ربه: ته خو عالم یې چې یوه ورځ نبی ﷺ زه ولیدم چې سپینې جامې یا کالي مې اغوستي وو، نو نبی ﷺ رانه پوښتنه وکړه چې جامې دې نوي دي که مینځل شوي دي؟ نو ما ورته وویل:

چې مینځل شوي دي نور رسول الله ﷺ راته وویل: نوې جامې اغونده، او ژوند عزتمند تیر کړه او شهید مړ شه

او الله ﷻ به درته په دنیا او اخرت کې د سترگو یخوالی در کړي، بیا یې لاسونه اوچت کړل دعایې وکړه یا الله ﷻ ما ته مقبول شهادت نصیب کړه.

یا ربه: ما ته مرگ ستا د حبیب په کلي کې را کړه یعنې مدینه منوره کې.

نو الله ﷻ یې دعاء قبوله کړه، کله چې د حج د فریضې آداء کولو بیرته راستون شو نو د مغیره ابن شعبه غلام چې د نهاوند په جگړه کې اسیر او غلام شوی ؤ، کافرانو ولمسولو او د مال متاع او واده لالچ یې ورکړ، دغه مجوسي غلام ابو لؤلؤ باندي مشهور ؤ چې اصلي نوم یې فیروز ؤ، دې خبیث کافر خپل خنجر چې دواړه طرف ته تیز تیره ؤ، مسموم یا په زهرو ککړ کړ او سهار وختي مسجد سره پټ شو.

کله چې عمر (رضي الله عنه) محراب کې امامت له پاره ودرید او د لمانځه صفونه یې برابرول نو ابو لؤلؤ پیروز مجوسي وړ باندي رامنډه کړه او په ډیرې تیزی سره یې درې گذاره ووهه او بیرته په تیښته شو، نورو صحابه کرامو د نیولو کوشش وکړ خو مجوسي کافر هر هغه چا باندي وار کول چې مخې ته به ورغی، نو ټول دیارلس (۱۳) تنه یې زخمیان کړل چې (۹) تنه پکې شهیدان شول، بیا اخیر صف کې یو صحابي ورته مخ باندي څادر واچولو او د شاه لخوا نه یې کلک غیرتري چاپیره کړه چې دې وخت کې ابو لؤلؤ فیروز المجوسي خپل خنجر باندي د خپلې غاړې رگونه غوڅ کړل او خپل خنجر یې خپله مړۍ کې ښخ کړ او مردار شو.

عمر (رضي الله عنه) پریوت او دغه آیات یې تلاوت کړ (وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا)

نو عبد الله ابن عباس (رضي الله عنه) عبد الرحمن ابن عوف له لاسه ونيولو او لمونځ ته يې مخکې کړ، نو عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) اسانه او لنډ لمونځ اداء کړ او عمر (رضي الله عنه) يې په اوږه کړ او خپل کور ته يې يو وړ.

هلته لږ په هوش راغی نو غږ يې وکړ ماته او به راوړی، زه او دس کوم لمونځ رانه قضاء کيږي او داسې حال کې چې د وینو فواري يې بدن نه روانې دي، او دس يې وکړ او ښه په اطمینان سره يې لمونځ وکړ. بیا يې صحابه کرامو ته وفرمایل: څوک چې لمونځ نه کوي د هغوی په اسلام کې برخه نشته، لمونځ هيڅ حالت کې قضاء کول نه دي روا، دې وخت کې طیب ورته راوړسید،

طیب چې يې زخمو نه وليدل، ورته يې وویل: امیر المؤمنین (رضي الله عنه) زخمو نه دې ډیر ژور دي او ستا د بچ کیدو امکان نشته نن ما ښام پورې دې د شهادت امکان دی، که وصیت کول غواړي نو وصیت وکړه ځکه چې ډیره وینه دې ضایع شوې ده، او داسې زخمو نه په گنډلو نه روغیږي.

صحابه کرامو ورته وویل: یا امیر المؤمنین (رضي الله عنه) خپل خلیفه وټاکه نو امیر المؤمنین (رضي الله عنه) ورته وویل: زه د خلافت له پاره وړ او مناسب څوک نه وینم.

خلافت ډیر مشکل کار دی؛ خو هغه کسان دې خپلو کې مشوره وکړي چې رسول الله ﷺ ترینه د وفات په وخت راضي او عشره مبشره هم پکې دي، بیا يې يو يو ذکر کړل دغه کسانو کې څوک وټاکي.

علي ابن ابي طالب (رضي الله عنه)

عثمان ابن عفان (رضي الله عنه)

طلحه ابن عبید الله (رضي الله عنه)

زبیر ابن عوام (رضي الله عنه)

عبد الرحمن ابن عوف (رضي الله عنه)

سعد ابن ابي وقاص (رضي الله عنه).

بیا صحابه کرامو ورته وویل: مونږ ته نصیحت وکړه!

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وفرمائل: چې د الله ﷻ کتاب او رسول الله ﷺ سنت کلک ونیسئ، او په همدې عمل او فیصلې کوئ، کله به هم گمراه نه شئ، همدا مو کامیابي ته رسوي

بیا يې وفرمایل: ای انصارو تاسو چې څنگه اول کې انصارو ته زړونه او سینې پراخه کړې وې همدا سې به ثابت قدمه اوسئ.

بیا يې مهاجرینو ته وفرمایل: ای مهاجرینو له انصارو وروڼو سره ښه چلند کوئ تاسې او ستاسې اسلام چانه اخستی، او انصارو تاسې او ستاسې اسلام ته ځای را کړی ترڅو چې ټوله دنیا ته ورسید.

او ټولو ته دا زما نصیحت دی چې:

«کلو او بانډو خلکو سره زیات کومک او مرسته کوئ، دوی په عقیده کې ډیر مضبوط وي.

«ای مسلمانانو: د میانو سره ښه سلوک او ښه چلند کوئ.

«دوی تاسې ته جزیه درکوي چې ستاسې د اولادونو رزق پکې دی.

❀ ❀ ❀ ❀ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❀ ❀ ❀ ❀

❀ دې ځمکيانو ستاسې د بنمن د بنمن گڼلی دی او ستاسې د قانون تابع دي ترڅو چې ځمکيانو غداري نه وي کړي تاسې ور سره کومک کوئ.

❀ او ای مسلمانانو: خپلو ماتحتو خلکو باندې سختي مه کوئ، دوی هم ستاسې په شان تن او وجود لري خپل کارونو کې ور باندې ظلم مه کوئ.

❀ خپلو زنانو سره ښه چلند او ښه رویه کوئ.

❀ او په ښو نبوي ﷺ اخلاقو یې تربیه کړئ.

❀ خپلو اولادونو باندې نظر ساتئ او د دوی ښه تربیه په تاسې لازم ده.

د عمر (رضي الله عنه) د شهادت بله برخه بیا ان شاء الله را سره اوسئ،

د عمر رضي الله عنه د سیرت (۳۳) برخه:

او د شهادت دوهمه برخه *

کله چې عمر (رضي الله عنه) صحابه کرامو رضي الله عنهم ته د خلافت له پاره وړ کسان وښودل نو عبدالرحمن ابن عوف (رضي الله عنه) یې ځان ته نږدې راوغوښت ورته یې وویل: درې ورځې ته لمونځ ورکوه او دغه زما ښودل شوي کسان یو کور کې بند کړه ترڅو چې یې په یو تن خلیفه رضا مندي نه وي ښودلې بهر ته یې مه پرېږده او چې دوی خلیفه وټاکي او بیا که چا د هغه مخالفت کولو، نو سر ترې کټ کړه نرمي ورسره مه کوه.

بیا یې عبداللہ ابن عمر (رضي الله عنه) ځان ته نژدې راوغوښت، ورته یې وویل: زویه ولاړ شه ام المؤمنین عائشې (رضي الله عنها) ته ووايه: چې عمر (رضي الله عنه) وایي چې که ته زما د دنیا تر ټولو محبوب ښې ﷺ او زما تر ټولو گران دوست ابوبکر (رضي الله عنه) سره نږدې د ښخیدو اجازه وکړې؟ زه به ډیر خوشحاله شم زما نور هیڅ ارمان نه دی پاتې ټول الله ﷻ پوره کړي دي، فقط همدا یو ارمان لرم لکه چې دنیا کې مې د دوی جلاوالی نه شوو برداشت کولای آخرت کې یې هم جلاوالی نه شم برداشت کولای، او دا به زما له پاره لوی د فخر ځای وي،

زویه ورشه خو زما نوم ورته واخله او امیر المؤمنین (رضي الله عنه) نوم ورته مه اخله زه اوس امیر المؤمنین نه یم.

عبداللہ ابن عمر (رضي الله عنه) په بیرې د ام المؤمنین عائشې صدیقې (رضي الله عنها) کور ته ورغی او از یې ورته وکړ، مورې زه عبداللہ ابن عمر (رضي الله عنه) یم زه دننه را تلای شم؟

ام المؤمنین عائشې صدیقې رضي الله عنها ورته وویل: هو زویه راشه ایا عمر (رضي الله عنه) وفات شو؟

عبداللہ ابن عمر (رضي الله عنه) دننه داخل شو گوري چې د ام المؤمنین عائشې صدیقې رضي الله عنها له سترگو له سیلاب او ښکې روانې دي.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارک سیرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

❁ عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) هم سلگي شروع کړې، ام المؤمنين عائشې صديقې رضي الله عنها ترينه پوښتنه وکړه چې زويه څنگه راغلی ئې؟

❁ عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: پلار مې رايلړلی يم که ته ورته د رسول الله ﷺ او ستا والد ابوبکر الصديق (رضي الله عنه) سره څنگ کې د استراحت کولو له پاره اجازه ورکړې.

❖ عائشې صديقې رضي الله عنها ورته وويل: ما خو دغه ځای خپل ځان له پاره خوښ کړی ؤ او دا زما کوټه ده، خو چې عمر (رضي الله عنه) رانه غوښتنه وکړه نو زما اجازه ده عمر (رضي الله عنه) ماته له خپل ځان نه زيات گران دی، هم هلته دې راحت گاه ورته جوړه کړي، عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) خوشحاله شو چې د والد صاحب ارزو يې پوره شوه.

❖ بيرته په منډه راغی کله چې کور ته دننه شو نو عمر (رضي الله عنه) سترگې ورواړولې، زويه کوم ښه خبر دې راوړی؟

عبدالله ابن عمر (رضي الله عنه) هو بابا: ښه خبر دی ام المؤمنين (رضي الله عنها) اجازه راکړه.

امير المؤمنين (رضي الله عنه) وويل: الحمد لله چې آخرت کې مې هم د رسول الله ﷺ او ابوبکر (رضي الله عنه) گاونډي په نصيب شو.

بيا يې وفرمايل: څنګدن دومره سخت دی، که دا ټوله دنيا زما لاس کې وای ما به د قيامت د سختيو په مقابل کې فديه کې ورکړې وای.

نو عبدالله ابن عباس رضي الله عنه ورته د سورت مريم (٧١) لمبر آیات تلاوت کړ.

بسم الله الرحمن الرحيم،

(وَأَنْ مِنْكُمْ أَلَا وَارِدُهَا) الخ

بيا يې ورته وويل: زما اميد دی چې ته به فقط لکه برق غونډې په جهنم تيرېږې او بس،

دا ځکه چې امير المؤمنين يې امين المؤمنين يې سيد المؤمنين يې تا په کتاب الله فيصلې کړي دي، تا عدل کړی دی، تا حقوق په عدل تقسيم کړي دي، ته د اسلام له پاره مددگار وې تا ملکونه فتح کړي دي، تا ټوله دنيا ته د عدل قوانين وضع کړل، تر قيامته به خلک ستا په عدليه قوانينو فيصلې کوي.

نو عمر (رضي الله عنه) ورته وويل: ايا ته به د قيامت په ورځ گواهي وکړې؟ چې ما دغه کارونه په صداقت تر سره کړي دي؟

عبدالله ابن عباس رضي الله عنه ورته وويل: هو زه به دغسې گواهي کوم.

بيا عمر (رضي الله عنه) يوه د خښتې تکړه را پورته کړه چې کاش زه داسې يوشی وای چې بيا ختم شوی وای او د قيامت عذاب نه بچ شوی وای، کاش چې زه مور نه نه وای پيدا شوی، کاش چې زه هيڅ هم نه وای، بيا يې اسمان طرف ته سترگې مبارکې وغړولې مسکي شو کليمه شهادت يې وويله او روح يې رحلت وکړ او د عليين طرف ته لاړ.

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

بيا د صحابه کرامو يو زوگ شو هريو به ورتلو او په مبارک مخ به ئې ښکلو او د دوی د سينو نه لکه ژرنده د ژړا اوازونه پورته کيدل.

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ د عمر فاروق رضي الله عنه مبارك سيرت ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

اخيري يې د عمر (رضي الله عنه) مبارك جسد په اوږو راواخيست او د اخيري ارامگاه طرف ته يې راوړ.

چا د دې جرئت نه شو کولای چې، خبره وکړي بيا يې په شريکه قبر مبارک ته داخل کړ، او د ټولو د سترگو نه د اوښکو باران روان ؤ، چې کله يې قبر ته وسپاره نو عبدالله ابن سلام (رضي الله عنه) يې سر طرف ته ودرید يو خوا بل خوا يې وکتل مخکې ترينه رسول الله ﷺ او د هغه سينې مبارکې سره د ابوبکر (رضي الله عنه) سر برابر ؤ او د ابوبکر (رضي الله عنه) سينې مبارکې سره د عمر (رضي الله عنه) سر مبارک برابر ؤ، داسې ترتيب سره قبرونه جوړ شوي وو.

نو عبدالله ابن سلام (رضي الله عنه) په ژړا شو او ويې فرمايل: عمره (رضي الله عنه) ته زمونږ مهربانه وروړوې، د حق له پاره سخي وي، باطل له پارت بخیل وي، سترگو کې دې رعب او اثر ؤ، سترگې دې له حيا ډکې وي، په کوم شي چې به الله ﷻ خوشحاله کيده ته به په هغې خوشحاله کيدلې او په کوم شي به چې الله ﷻ خپه کيده ته به هم خپه کيدلې.

عمره (رضي الله عنه) تا د چا بيخايه صفتونه نه کول او نه دې د چا غيبت کولو، نور يې د خبرو تاب نه ؤ، نو علي (رضي الله عنه) يې پښو مبارکو ته ودریده، هغه هم سلگۍ وهلې بيا يې وفرمايل: الله تعالی ﷻ دې در باندې رحم وکړي، يا عمره (رضي الله عنه) په الله ﷻ قسم چې د نبی ﷺ نه بعد تر ټولو ته را باندې گران وي، ستا هره کارنامه موږ له پاره يو کتاب درس دی، تر څو چې ستا سيرت زموږ مخې ته موجود وي کله به هم ذليل او برباد نه شو.

بيا ابو عبیده ابن جراح (رضي الله عنه) وفرمايل: زما دې په الله ﷻ قسم وي چې د عمر (رضي الله عنه) په رحلت اسلام کې داسې درز يعني چاود پيدا شوه لکه ديوال کې چې درز يا چاود پيدا شي چې کله به هم جوړ نه شي.

بيا حذيفه ابن يمان (رضي الله عنه) وفرمايل: کله چې عمر (رضي الله عنه) ژوندی ؤ د اسلام مثال داسې ؤ لکه چې څوک خپل منزل طرف ته روان وي چې قدم اخلي نو منزل يې رانژدې کيږي او د عمر (رضي الله عنه) د رحلت نه بعد داسې شو لکه څوک چې د خپل منزل يا هدف نه شاته روان وي چې څومره قدم اخلي منزل ترې ليرې کيږي.

عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ خو سيرت يې ژوندی دی، عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ خو عدليه او قوانين يې ژوندي دي، عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ شجاعت يې ژوندی دی، عمر (رضي الله عنه) رحلت وکړ خو موږ ته يې داسې نوم پريښود، چې تر قيامته به ور باندې فخر کوو، عمر (رضي الله عنه) ځان له د فاروق لقب وگټلو.

عمر (رضي الله عنه) زړونه وگټل مسلمانان او کافران ټول يې کارنامې ستايي.

روح دی بناد وي ځای يې جنة الفردوس شه،

گرانو دوستانو راتلونکي نشر کې د عمر (رضي الله عنه) هغه لاس ته راوړنې ذکر کوو چې تر قيامته پورې به خلک ترې استفاده کوي را سره اوسئ.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۳۴) برخه:

د هغه خلکو جوابونه چې وايي اسلام او علماؤ انسانيت ته کوم خدمت کړی دی؟

- (۱) اول لقب د امير المؤمنين عمر (رضي الله عنه) ته ورکول شوی دی.
- (۲) هجري شمسي او هجري قمري تاريخ عمر (رضي الله عنه) رواج کړی دی.
- (۳) اول لمونځ يې د تراويح شل رکعت په جمع شروع کړ او ټولو ملکونو ته يې مکتوبونه وليږل چې په جمع شل رکعت ته تراويح وکړي.
- (۴) تر ټولو اول يې قرآن کریم ترتيب او په يو مصحف کې وليکه زاپه اثار چې په تختو پانډو او نورو طريقو ليکل شوي وو وسوځول.
- (۵) تر ټولو لومړی يې د سـجـلاتو او سوانحو سـسـتم جوړ کړ، چې د هر چا سوانح، قوم او قبيله د اوسيدو ځای يې پکې وليکل.
- (۶) د شپې د گشت کولو او د خپلو خلکو د احوال نه ځان خبرولو عادت عمر (رضي الله عنه) جوړ کړی دی.

(۷) د شپې پيره کول او د دښمن له حالاتو ځان خبرول عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي.

(۸) د علم النحو قواعد عمر (رضي الله عنه) شروع کړل او عامو خلکو ته يې فرمان جاري کړ چې بغير علم نه به بل چاته تعليم نه ورکوي، اول به ځان په عربي او د عربي په قواعدو پوهه کوي بيا به بل چاته تعليم ورکوي.

(۹) تر ټولو اول مسافر ځاني په لويو لارو کې عمر (رضي الله عنه) رواج کړي، چې له چانه به لاره ورکه شوه، يا به ورسره د لارې خرڅ ختم شو مفت به يې ورسره وړه، قجوري، ممیز، غوري او اوبه کومک کاوه.

(۱۰) د پوځ له پاره د تقاود سستم او تنخواه عمر (رضي الله عنه) وټاکله چې د پوځي د مرگ وروسته به هم جاري وي،

(۱۱) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) د حکومت له پاره داسې قوانين وټاکل چې د هغې په برکت به کار اهل کار ته سپارل کيده، او د هر چا د پاسه به يو څوک و چې پوښتنه ترې وکړي او غلطيانې ورته په گوته کړي.

(۱۲) تر ټولو اول دارالقضاء عمر (رضي الله عنه) جوړه کړې ده چې خلکو به هماغه ځای خپلې دعوي وروړلې چې بنياد يې ابوبکر (رضي الله عنه) ايښی ؤ او عمر (رضي الله عنه) عملي کړ.

(۱۳) خوراكي مواد له شتمنو ملکونو نه غريبو ملکونو ته په کښتيو کې وړل، عمر (رضي الله عنه) شروع کړل.

(۱۴) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) قضاء له حکومتي سستم او حکومت جلا او مستقلة کړه چې ازادانه فيصلې وکړي او د قاضيانو د تربيه کولو له پاره يې تربيه گاه جوړه کړه چې پاک نفسه او دینداره قاضيان تربيه کړي او ټولو ښارونو ته يې ځانله دارالقضاوې جوړې کړې.

• ماخوذ من حكاية الصحابة ً

البدایه والنهايه

(15) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) د قاضي په وړاندې مساوات وضع کړل چې بې له توپير به نراو بنځه مالدار او غريب بادشاه او گدا ورته يو ځای ودرېږي.

د عمر رضي الله عنه د سيرت (۳۵) او اخيري برخه:

د عمر ابن الخطاب (رضي الله عنه) هغه خدمات چې د ټول انسانيت له پاره يې کړي دي:

- (1) د مجرمينو له پاره توقيف خانې يا بنديخانې جوړول او په هغه کې د انسان له پاره ضروري سهولتونه عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي.
- (۲) تر ټولو اول د مسجد نبوي ﷺ د توسيع او لويولو پروگرام او بيا د نورو مسجدونو د لويولو اجازه،
- (۳) تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) د خيري کارونو اداره جوړه کړه چې هغې ته به مالدارو خلکو خيراتونه او صدقات راوړل بيا به عمر (رضي الله عنه) په مستحقينو ویشل چې هغه کې غير مسلم نادارو ته هم برخه ورکول کيده.
- (۴) تر ټولو لومړی اسلامي سکه يا اسلامي روپۍ چې د مسلمانانو نښان او کلمه به ور باندې وه، عمر (رضي الله عنه) جوړه او رواج کړه.
- (4) تر ټولو لومړی لويه صدقه جاريه د عمر (رضي الله عنه) وه چې په خيبر علاقه کې مخکې وه، هغه ټوله يې په داسې طريقه صدقه کړه، چې تر قيامته يې چاته د ملکيت اجازه نشته حکومتونه د هغې آمدن د اوقافو او خيريې مؤسسو په ذريعه په کونډو، يتيمانو او بې وزلو ویشي.
- (۵) د مجرمينو د تاديې له پاره دوره يا قمچينه عمر (رضي الله عنه) رواج کړې ده، چې بد عمله خلک به يې پرې لارې ته راوستل.
- (۶) د شرابو په چنبښلو (۸۰) دورې تر ټولو اول عمر (رضي الله عنه) شروع کړې.
- (۷) د جنازې لمونځ په يو ځل په جمع کول، عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي له دې مخکې به خلکو ډلې ډلې بيل بيل جنازې کولې.
- (۸) تر ټولو لومړی ډاگخانه او د خطونو وړلو راوړلو سيستم عمر (رضي الله عنه) شروع کړی دی، چې مخصوصه اداره يې ورته جوړه کړه چې فقط همدا دنده به يې وه.
- (۹) تر ټولو لومړی د لښتنيو، ويالو او نهرونو کيندل او پلونه جوړول عمر (رضي الله عنه) رواج کړي دي.
- (1۰) تر ټولو لومړی عمر (رضي الله عنه) د شاپو او بې حاصله مخکو د اصلاح کولو له پاره قانون جوړ کړ چې هر چا شاپه او بې حاصله مخکې اباده کړه د هغه شوه.
- چې په دې کار سره بيخي زياتې شاپې او بې حاصله مخکې خلکو ابادې کړې.

• ماخوځ من من كتاب الاستعابه
والبدایة والنهاية وکنز العمال

PDF: by N Rasooli:

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library